

”MIETIN KOKO AJAN SELVIÄNKÖ TÄSTÄ HENGISSÄ”

Tutkimus fyysistä väkivaltaa kokeneiden naisten selviytymisestä

Nina Perälä ja Tarja Puumalainen

Opinnäytetyö, kevät 2011

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Etelä, Järvenpää

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Perälä, Nina & Puumalainen, Tarja. "Mietin koko ajan selviänkö tästä hengissä". Tutkimus fyysistä väkivaltaa kokeneiden naisten selviytymisestä. Kevät 2011, 79 sivua, 2 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Järvenpään yksikkö, sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi (AMK).

Opinnäytetyön aiheena oli naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta. Tarkoituksena oli tutkia suomalaisten fyysistä väkivaltaa kokeneiden naisten selviytymistä. Tutkimuskysymykset käsittelivät naisten selviytymistä väkivaltaisen suhteen aikana ja suhteen päättymisen jälkeen. Tarkastelimme myös miten naisen asema omassa elämässä muuttui uhrista selviytyjäksi ilman ammattiapua.

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimuksen aineisto kerättiin elämäkerrallisesti etenevillä kerronnallisilla teemahaastatteluilla. Haastattelimme kevään 2010 aikana viittä fyysistä väkivaltaa kokenutta naista. Olemme käyttäneet tutkimuksen teoreettisena lähtökohtana naisen asemaa ja sen muuttumista yhteiskunnassa.

Aineisto on analysoitu elämäkerronnallisesti edeten lapsuudesta aikuisuuteen. Käsittelimme aineiston sen mukaan, minkälaista elämä oli ollut ennen väkivaltaista parisuhdetta, parisuhteen aikana sekä sen jälkeen. Koska tavoitteenamme oli selvittää naisten selviytymistä suhteessa ja suhteen jälkeen, keskityimme analysoimaan näihin teemoihin liittyneitä kokonaisuuksia. Muun aineiston analysoinnin avulla saimme konkreettisen kuvan naisen elämän arjesta ja kokemuksista väkivaltaisessa parisuhteessa.

Tutkimuksemme mukaan naisilla on hyvin erilaisia tapoja selviytyä väkivaltaisessa parisuhteessa. Myös suhteen päättymiseen johtaneet asiat vaihtelevat. Suhteen jälkeen selviytyminen vaatii naiselta paljon voimia ja työtä. Monien kohdalla selviytyminen on tapahtunut ilman viranomaisten apua. Merkittävässä asemassa ovat olleet perhe, sukulaiset ja läheiset ystävät. Yhteistä kaikille naisille oli se, että jokainen oli kokenut puhumisen olevan tärkein keino selviytyä. Väkivallan julki tuominen ja omien kokemusten ääneen sanominen antavat naisille voimaa ja rohkeutta katsoa eteenpäin. Kaikki naiset sanoivat olevansa omien kokemustensa jälkeen vahvempia kuin koskaan aiemmin.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että väkivallasta puhuminen, sen julki tuominen ja käsitteleminen on ensiarvoisen tärkeitä. Avoimuudella ja rohkeudella puhua vaikeista asioista voimme luoda turvallisemman kasvualustan sekä tytöille että pojille.

Asiasanat: Naisen asema, väkivalta, parisuhdeväkivalta, selviytyminen

ABSTRACT

Perälä, Nina and Puumalainen, Tarja. Intimate partner violence – female survival stories. 79 p., 2 appendices. Language: Finnish. Järvenpää, Spring 2011.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the study was to explore intimate partner violence experienced by women. The purpose was to find out methods of coping in cases of abusive relationship. The research questions dealt with women's survival during and after the abusive relationship. One of the main issues was also the change of woman's position in her own life from victim to survivor without professional help.

The research is qualitative. The material was collected by using open ended interviews. Five women, who had experienced physical violence, were interviewed during the spring of 2010. The theoretical baseline was a woman's position and its transformation in society.

The material was analyzed biographically from childhood to adulthood according to the experiences what life had been like before, during and after the violent relationship. The research gives also a concrete picture of everyday life and experiences in the violent relationship.

The research results enhanced the understanding of the experiences of women. The results outlined the common structure of intimate partner violence and different kinds of survival methods. This may indicate that relationships with domestic violence are difficult to end. Every relationship is different and women have many kinds of methods to cope.

Survival after violent relationship requires a lot of strength and work. Many women survive without the assistance of the authorities. Because of this the role of the family, relatives and friends is important. The main way to cope was talking about a violent relationship. It is important to manifest violence. Talking about one's experiences gives strength and courage to look ahead. All the women said that they are now stronger than ever.

On the basis of the results it can be noted that dealing with violence is very important. If we talk about violence freely we can create a more secure platform for growth both for girls and boys.

Keywords: woman's position, abuse, intimate partner violence, coping

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ	7
3 OPINNÄYTETYÖN PROSESSIN KUVAUS	9
3.1 Opinnäytetyön suunnittelu	9
3.2 Haastattelujen toteutus	10
3.3 Tutkimusmenetelmä	12
3.4 Aineiston analyysi	14
3.5 Laatu ja luotettavuus	16
3.6 Eettisyys	16
4 NAISEN ASEMA	18
4.1 Naisen asema Suomessa	19
4.2 Naisten ihmisoikeudet	22
5 PARISUHDEVÄKIVALTA	24
5.1 Määritelmiä	25
5.2 Parisuhdeväkivallan muodot	27
5.3 Väkivallan kierre	33
6 PARISUHDEVÄKIVALTA RIKOKSENA	36
6.1 Lainsäädäntö	38
6.2 Lähestymiskielto	41
6.3 Parisuhdeväkivallan sovittelu	42
7 SELVIITYMINEN	44
7.1 Selviytymisen vaiheet	47
7.2 Selviytymiskeinot	52
8 HAASTATTELUJEN TEEMA-ANALYYSI	57
9 NAISIIN KOHDISTUVAN VÄKIVALLAN EHKÄISY	61
9.1 Väkivallan vähentämisen ohjelma	61
9.2 Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäiseminen käytännössä	63
10 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	66
11 POHDINTA	68
12 LÄHTEET	71
LIITE 1: Haastattelurunko	78
LIITE 2: Vaitiolositoumus	79

1 JOHDANTO

Naisiin kohdistuvalla väkivallalla tarkoitetaan sukupuoleen liittyvää väkivaltaa tai sillä uhkaamista. Väkivalta aiheuttaa fyysistä, seksuaalista tai henkistä haittaa tai kärsimystä ja se voi tapahtua sekä omassa perheessä että kodin ulkopuolella. Naisilla on sekä Suomessa että muualla maailmassa suurimmat mahdollisuudet tulla vahingoitetuksi, nöyryytetyksi ja seksuaalisesti hyväksikäytetyksi nimenomaan omassa perhe-elämässä. Tästä huolimatta väkivalta ei ole yksityisasia eikä perheen sisäinen asia, vaan yhteiskunnallinen ongelma. Väkivalta on historiallinen, yhteiskunnallinen ja kulttuurinen ilmiö, johon tulisi puuttua monella tasolla. (Ojuri 2000, 23.)

Valitsemastamme aiheesta on tehty useita tutkimuksia ja myös opinnäytetöitä aiemmin. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ovat tutkineet muun muassa Minna Piispa, Markku Heiskanen, Juha Kääriäinen ja Reino Sirén (2005) sekä Leo Nyqvist (2001). Auli Ojuri (2001) on puolestaan tutkinut naisten selviytymistä väkivallasta. Sirkka Perttu, Päivi Mononen-Mikkilä, Riikka Rauhala ja Päivi Särkkälä (1999) ovat kirjoittaneet käsikirjan Päänavaus selviytymiseen väkivaltaa kokeneille naisille. Halusimme omassa tutkimuksessamme tutkia aihetta niiden naisten näkökulmasta, jotka ovat selviytyneet väkivaltaisesta parisuhteesta ilman viranomaisapua. Aihe on myös aina ajankohtainen ja monia nykypäivän naisia, miehiä ja lapsia koskettava asia. Opinnäytetyömme tarkoituksena on avartaa sekä omaa että myös muiden tietoisuutta vaikeasta asiasta.

Opinnäytetyömme alussa selvennämme työn tarkoitusta sekä opinnäytetyön prosessin etenemistä. Tämän jälkeen esittelemme työn teoreettisena viitekehystenä naisen asemaa, sen muuttumista Suomessa sekä naisten ihmisoikeuksien kehittymistä. Seuraavaksi käsittelemme parisuhdeväkivallan käsitettä, siihen liittyviä määritelmiä sekä erilaisia parisuhdeväkivallan muotoja. Kerromme myös, miten parisuhdeväkivaltaa käsitellään rikoksena ja minkälaista apua ja turvaa naiset voivat saada lain mukaan ja miten lähestymiskielto sekä parisuhdeväkivallan sovittelu vaikuttavat naisen asemaan uhrina. Selviytyminen on tärkeää naiselle sekä väkivaltaisen suhteen aikana että sen jälkeen. Tarkas-

telemme selviytymiseen liittyvää teoriaa, problematiikkaa ja selviytymiskeinoja. Olemme havainnollistaneet työn teoreettisia osuuksia haastatteluaineiston lainauksilla.

Naisten kokeman väkivallan vastaisessa työssä ennaltaehkäisy on tärkeää. Tämän vuoksi olemme käsitelleet myös tätä opinnäytetyössämme. Johtopäätöksissä kerromme tutkimuksemme tuloksina, miten haastattelemamme naiset selviytyivät suhteessaan ja sen jälkeen ja mitkä olivat voimaa antavia ja selviytymistä tukevia elementtejä heidän kohdallaan. Pohdimme myös, miten näiden tulosten pohjalta voimme osaltamme auttaa fyysistä väkivaltaa kokeneiden naisten selviytymistä ja eheän, uuden elämän muotoutumista. Pohdintaosuudessa puramme omia tuntojamme työn tekemisestä ja sen herättämistä tunteista, kysymyksistä sekä haastatteluista.

Pekingissä vuonna 1995 hyväksytyssä julistuksessa ja toimintaohjelmassa lukee: ”Väkivallanteot ja niillä uhkaaminen aiheuttavat naisten elämään pelkoa ja turvattomuutta vaikeuttaen siten heidän pyrkimistään tasa-arvoon, kehitykseen ja rauhaan - tapahtuivatpa ne sitten kotona, yhteisössä tai valtion käskystä tai suostumuksella. Väkivallan ja häirinnän pelko rajoittaa pysyvästi naisten liikkuvuutta sekä heidän mahdollisuuksiaan saada voimavaroja ja osallistua perustoimintoihin. Naisiin kohdistuva väkivalta aiheuttaa suuria sosiaalisia, taloudellisia ja terveydenhoitokustannuksia niin yksilöille kuin yhteiskunnallekin. Väkivalta naisia kohtaan on yksi niistä ankarista yhteiskunnallisista mekanismeista, joilla naiset pakotetaan alistettuun asemaan miehiin nähden.” Tähän viitaten haluamme tämän opinnäytetyön kautta olla osaltamme edistämässä naisten ihmisoikeuksien, väkivallattoman elämän sekä tasa-arvoisen kohtelun toteutumista.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Olemme valinneet opinnäytetyön tutkimusaiheeksi selviytymisen. Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia suomalaisten, fyysistä väkivaltaa kokeneiden naisten elämää ja etenkin heidän selviytymistään väkivaltaisessa parisuhteessa ja suhteen jälkeen. Tarkastelemme myös sitä, miten naisten asema omassa elämässään muuttuu uhrista selviytyjäksi ilman ammattiapua. Olemme ottaneet tutkimuksessaamme huomioon naisten koko elämänkaaren, minkä vuoksi emme ole lukeneet aineistoamme ainoastaan kokemuksena, vaan myös menneiden tapahtumien koettuna kulkuna. Tämä ilmentää kertojan elämän kehitystarinaa laajempänä kokonaisuutena.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaisilla keinoilla naiset selviytyivät ja mitkä olivat ne asiat heidän elämässään, jotka olivat auttaneet vaikean elämäntilanteen läpi elämisessä. Halusimme myös selvittää, mikä oli ollut ratkaiseva tai lopullinen tekijä suhteessa, joka oli auttanut naisia tekemään päätöksen eroamisesta ja mikä oli auttanut päätöksen toteuttamisessa. Halusimme myös, että nämä väkivaltaa kokeneet naiset saisivat äänen ja sanat omalle tarinalleen ja mahdollisuuden jakaa sen haastattelutilanteessa meidän kanssamme. Haastateltava muodostaa omaa tarinaansa kertomishetkellä ja tuo kokemus voi lisätä hänen omaa ymmärrystään menneisyydestä. (Kohler Riessman 2008, 8 - 9.)

Väkivaltaa kokeneet naiset tarvitsevat kuulijaa voidakseen puhua kokemuksistaan, tuskastaan ja häpeästään sekä tullakseen ymmärretyksi. Kuulijan löytäminen ei ole kuitenkaan helppoa, koska harvoin löytyy sellaista kuulijaa, joka voisi kuunnella naisen tarinaa ilman ahdistusta ja tuomitsemista. Traumasta selviytymisessä on kuitenkin tärkeää nimenomaan kertominen, kokemuksista puhuminen ja jakamisen kokemus. Selviytymisen edellytyksenä on, että nainen saa yhteyden muihin ihmisiin. Näin hän saa myös tunteen oman elämän hallinnasta ja kontrollista. (Husso 2003, 260.)

Tämän opinnäytetyön kautta meille avautui mahdollisuus toimia kuulijana fyysistä väkivaltaa kokeneille naisille. Kokemus oli varmasti arvokas sekä haastatel-

taville naisille että meille. Naiset saivat mahdollisuuden jakaa omaa kokemustaan ja olla siten auttamassa sekä itseään että myös muita samassa tilanteessa olleita ja olevia naisia. Naisten kohtaaminen ja kuunteleminen antoi meille todellisen kuvan elämästä, joka on valitettavan monelle naiselle arkipäivää. Saimme kokemusta toimia kuulijana tilanteessa, jossa aiheena on hyvin arka ja henkilökohtainen kokemus. Tämän kokemuksen myötä saimme myös varmuutta toimia vastaavanlaisissa tilanteissa tulevaisuudessa toimiessamme sosionomina asiakaspalvelutilanteissa. Vakuutuimme opinnäytetyön tekemisen kautta siitä, että tämä on se osa-alue sosiaalityössä, jossa haluamme olla mukana valmistumisemme jälkeen. Naisten aseman, elämän ja ihmisoikeuksien parantaminen ovat meille tärkeitä asioita.

Haluamme tämän opinnäytetyön kautta tuoda ilmi naisiin kohdistuvan fyysisen väkivallan raakuuden ja sen tuskan, jonka naiset käyvät läpi omassa elämässään. Toivomme, että tämä työ auttaa myös muita näkemään ja ymmärtämään asian vakavuuden.

3 OPINNÄYTETYÖN PROSESSIN KUVAUS

3.1 Opinnäytetyön suunnittelu

Ajatus opinnäytetyön yhdessä tekemisestä syntyi jo syksyllä 2008, kun olimme molemmat tehneet ammattianalyysin turvakotityöstä parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten auttajana. Tehtävät purettiin ryhmittäin aihealueiden mukaisesti, jolloin keskustelimme aiheesta enemmän. Totesimme, että olemme molemmat kiinnostuneita naisten asemasta, naisiin kohdistuvasta väkivallasta sekä turvakotityöstä. Meillä oli myös samankaltaisia henkilökohtaisia kokemuksia henkisestä väkivallasta.

Varsinainen opinnäytetyöprosessi alkoi syksyllä 2009. Lähetimme elokuulla 2009 sähköpostilla tiedustelun opinnäytetyön aiheista Ensi- ja turvakotien liittoon Susanna Kalavaiselle, Hannele Törröselle ja Auli Ojurille. Kerroimme olevamme kiinnostuneita erityisesti naisiin kohdistuvasta parisuhdeväkivallasta, henkisestä väkivallasta, maahanmuuttajanaisten asemasta, yleensä naisten asemasta yhteiskunnassa sekä väkivalta- tai henkirikoksia tehneiden naisten elämästä. Tiedustelimme, olisiko Ensi- ja turvakotien liitolla tarpeita opinnäytetyötyyppiseen tutkimukseen näistä aiheista tai alkavia projekteja, joihin voisimme osallistua.

Saimme vastauksen jo samana päivänä Ensi- ja turvakotien liiton suunnittelijalta Susanna Winteriltä. Hän kertoi olevansa Auli Ojurin kanssa vastuussa asioista, jotka liittyvät naisten väkivaltaan sekä sen kokijoina että tekijöinä. Hän lupasi keskustella pyynnöstämme Ojurin kanssa ja pyysi vielä lisätietoja meidän omista taustoistamme sekä ajatuksia opinnäytetyön toteutustavasta. Winter tiedusteli Ensi- ja turvakotien liiton muutamasta turvakodista mahdollisuutta ja tarvetta opinnäytetyölle, mutta niistä oli annettu kielteinen vastaus. Hän ehdotti meitä olemaan itse yhteydessä Espoon, Vantaan ja Lahden turvakoteihin. Samalla hän mainitsi olevansa itse kiinnostunut siitä, että turvakodeissa olleista naisista tehtäisiin elämäkertaa eli rakennettaisiin kuvaa siitä, mistä he tulevat turvakotiin

ja minne menevät. Hän oli kiinnostunut myös siitä, mikä heitä auttaa, voimaannuttaa ja auttaa selviytymisessä?

Myöhemmin Winter ilmoitti, että oli keskustellut halustamme haastatella väkivaltaa kokeneita naisia Lapsen Oikeus Väkivallattomaan Elämään, LOVE ry:n, puheenjohtaja Aija Palomäen kanssa. Palomäki oli pyytänyt välittämään meille tiedon, että hänen kauttaan saisimme yhteyden väkivaltaa kokeneisiin naisiin haastatteluja varten. Winter oli antanut yhteystietomme Palomäelle, joka olikin meihin pikaisesti yhteydessä.

Tammikuulla 2010 olimme jälleen yhteydessä Winteriin ja Palomäkeen. Winteriltä pyysimme kommentteja laatimaamme haastattelurunkoon (Liite 1) ja Palomäeltä tiedustelimme, miten etenisimme saadaksemme haastateltavia naisia. Winter kommentoi haastattelurunkoamme ja saimme häneltä muutamia ehdotuksia sen parantamiseksi. Palomäki kehotti meitä laatimaan haastattelupyynnötilmoituksen, jonka hän voisi julkaista. Helmikuun alussa 2010 Palomäki julkaisi haastattelupyynnötämme sanomalehti Länsiväylässä sekä kaupunkimedioissa Helsingin, Vantaan ja Nurmijärven alueilla.

Odotettuaamme kaksi viikkoa emme olleet saaneet yhtään yhteydenottoa. Olimme jälleen yhteydessä Palomäkeen, joka antoi meille saman tien yhden haastateltavaksi suostuneen yhteystiedot. Lisäksi Palomäki lupasi lähettää ilmoituksen yhdistyksen Facebook-ryhmäläisille, joita oli tuolloin 1400 henkilöä. Tämän jälkeen saimme kuusitoista yhteydenottoa.

3.2 Haastattelujen toteutus

Tavoitteenamme oli toteuttaa viisi haastattelua. Haastateltavien valinta perustui heidän asuinpaikkaansa sekä koetun väkivallan laatuun. Karsimme joukosta aivan ensimmäisenä pois ne naiset, jotka asuivat kaukana, Pohjois- tai Itä-Suomessa. Tämän jälkeen kartoitimme naisten kokeman väkivallan laatua ja haimme haastateltaviksi nimenomaan fyysistä väkivaltaa kokeneita naisia. Joukosta karsiutui pois muutama, jotka olivat kokeneet suhteissaan henkistä väki-

valtaa, mutta eivät lainkaan fyysistä. Loppujen lopuksi meillä oli jäljellä kuusi naista, joiden kanssa sovimme tarkemmat ajankohdat ja paikat haastatteluja varten. Yhteydenpito ennen varsinaista haastattelua toteutettiin sähköpostin välityksellä.

Haastatteluja toteutettiin viisi, koska yksi perui sovitun tapaamisen. Hän ilmoitti haluavansa sopia uuden ajan haastattelulle, mutta hän ei koskaan vastannut hänelle lähetettyyn viestiin uuden ajan sopimisesta. Koska aihe on todella arka ja henkilökohtainen emme lähteneet kyselemään ja painostamaan uuden ajan sopimista, vaan annoimme asian olla, kun hänestä ei enää kuulunut mitään. Tutkittavilla täytyy olla mahdollisuus valita osallistumisestaan ja oikeus perua osallistumisensa missä vaiheessa tahansa tarvitsematta sen kummemmin selittää keskeyttämisensä syytä (Kuula 2006, 87).

Haastattelut toteutettiin maaliskoukokuun 2010 aikana. Kaikille haastateltaville annettiin kaksi vaihtoehtoa haastattelupaikoista, joista he saivat valita heille parhaiten sopivan. Neljä haastattelua toteutettiin Helsingissä sijaitsevassa tyhjässä omakotitalossa. Yksi haastattelu toteutettiin haastateltavan ehdottamassa paikassa erään taloyhtiön kerhotilassa. Haastateltaville kerrottiin etukäteen, että haastattelu nauhoitetaan ja siihen on varattu aikaa noin yksi tunti. Jokaiselle haastateltavalle lähetettiin etukäteen sähköpostitse haastattelurunko, jonka olimme laatineet haastatteluja ja sen teemoja suunniteltaessa.

Haastattelujen kesto vaihteli tunnista yli kahteen tuntiin. Vaikka olimme etukäteen ilmoittaneet kestoksi tunnin, emme halunneet keskeyttää niitä haastateltavia, joilla aikaa meni enemmän. Asian vaikeuden ja henkilökohtaisuuden vuoksi halusimme antaa haastateltaville heidän tarvitsemansa tilan ja ajan, jotta heillä oli mahdollisimman rento ja hyvä olla haastattelun ajan. Mielestämme onnistuimme tässä todella hyvin; tunnelma kaikissa haastatteluissa oli hyvin avoin ja luottamuksellinen. Jokainen haastateltava puhui kokemuksistaan omaloitteisesti, eikä tarkentavia kysymyksiä tarvinnut tehdä kovin paljoa.

Haastattelukysymykset olivat vain viitteellisiä ja varsinaiset haastattelut sujuivat vapaamuotoisesti haastateltavan oman persoonallisen kerronnan ja tyylin mu-

kaan. Lopputuloksena oli kertomus, jossa oli kuvattuna haastateltavan omat kokemukset. Pyrkimyksenämme oli jättää haastateltavan vapaasti päätettäväksi, mistä hän aloittaa ja mitä, miten ja missä järjestyksessä kertoo. Tämän kautta kertoja sai itse valita, miten hahmottaa ja painottaa kokonaisuutta. Haastattelun lopussa pyysimme kertoja tekemään joitakin tarkennuksia, mutta muuten haastattelujen aikana ei arvioitu eikä kommentoitu kerrottua.

3.3 Tutkimusmenetelmä

Feministisessä, naisen naiselle tekemässä tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota mahdollisuuksiin käyttää haastatteluja voimaannuttavina kokemuksina. Feministisessä tutkimuksessa tunnistetaan tutkijan persoonan läsnäolon vaikutus. Haastattelijan tavoitteena on luoda tasa-arvoinen vuorovaikutussuhde, jolloin haastattelu on enemmänkin keskustelua. Naisen haastattelema nainen voi jakaa ja ymmärtää naisen kokemusta. Naiset ovat ikään kuin samassa kulttuurissa ja jakavat osallisuuden tutkittavaan asiaan. (Merrill & West 2009, 116.) Tämän vuoksi halusimme toteuttaa henkilökohtaisia teemahaastatteluja tiedonkeruumenetelmänä.

Se mikä ihmisessä on inhimillistä, on myös vaikeimmin mitattavissa olevaa tietoa. Teemahaastattelu on osoittautunut menetelmäksi, joka mahdollistaa tutkimuksen kohteeksi valittujen henkilöiden mahdollisimman luontevan ja vapaan reagoinnin. Keskustelunomaisessa tietojenkeruumenetelmässä korostuu vuorovaikutus. Vuorovaikutuksen on todettu edesauttavan haastateltavien myönteistä suhtautumista tutkimusta kohtaan ja näin ollen tutkija saa mahdollisuuden lähestyä inhimillisen käyttäytymisen vaikeasti tutkittavia ilmiöitä: tietoisuutta, aikomuksia ja elämyksiä. Vapaamuotoiset ja syvälliset keskustelut paljastavat usein asioita, joita ei välttämättä voida saada selville muilla tavoilla. Teemahaastattelu on menetelmä, joka hyvin suunniteltuna ja toteutettuna ottaa huomioon haastateltavan ihmisen ajattelevana ja toimivana olentona. (Hirsjärvi & Hurme 1993, 7-8.)

Teemahaastattelu on lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto. Puolistrukturoitu haastattelu sopii hyvin käytettäväksi tilanteissa, joissa kohteena ovat intiimit tai emotionaalisesti arat aiheet tai joissa halutaan selvittää heikosti tiedostettuja asioita. Haastattelu kohdistuu ennalta valittuihin teemoihin, mutta teemahaastattelussa ei ole tarkasti määritelty kysymysten muotoa tai esiintymisjärjestystä. (Hirsijärvi & Hurme 1993, 35.)

Haastattelurunko rakentuu teema-alueista. Teema-alueet ovat niitä osa-alueita, joihin haastattelukysymykset kohdistuvat. Haastattelutilanteessa ne toimivat sekä haastattelijan muistilistana että keskustelua ohjaavina kiintopisteinä. Haastattelutilanteessa teema-alueita tarkennetaan kysymyksillä. Teemahaastattelussa myös haastateltava voi toimia tarkentajana. Se, miten jokin ilmiö konkretisoi- tuu haastateltavan maailmassa ja ajatuksissa, riippuu juuri tutkittavasta ja hänen elämäntilanteestaan. Teema-alueet pidetään mahdollisimman väljinä, niin että se moninainen rikkaus, joka tutkittavaan ilmiöön sisältyy, paljastuu mahdollisimman hyvin. (Hirsijärvi & Hurme 2000, 66.)

Haastattelukysymykset laadittiin teemahaastattelun tueksi siten, että kukin kysymys sisältää yhden teema-aihealueen. Kysymysten tarkoituksena oli olla tukena haastatteluun valmistautumisessa ja asioiden mieleen palauttamisessa. Usealla haastateltavalla oli kulunut pitkä aika siitä, kun väkivaltainen parisuhde oli ollut ajankohtainen. Tavoitteenamme oli herättää jo unohtuneita asioita menneisyydestä tietoisuuteen ennen haastattelua. Jotkut asiat olivat ehkä unohtuneet ajan kulumisen myötä, mutta myös aktiivisen unohtamisen tuloksena. Muutamat haastateltavat olivat valmistautuneet haastattelua varten hyvin etukäteen ja kerronta sujui loogisessa järjestyksessä. Jotkut taas eivät olleet miettineet asiaa etukäteen lainkaan ja kertomus muodostui täysin haastattelutilanteessa. Haastattelujen aikana saattoi myös joku kauan unohtuneena ollut seikka palata haastateltavan mieleen uudelleen.

Haastattelu muodostui neljästä keskeisestä teemasta ja niihin liittyvistä kysymyksistä. Ensimmäisessä teemassa käsiteltiin haastateltavien perustietoja, kysymykset koskivat ikää, ammattia ja perhetaustaa. Näillä kysymyksillä kartoitettiin haastateltavien lähtökohtia. Toinen teema koski lapsuutta. Kysyimme haas-

tateltavien lapsuudesta ja mahdollisista väkivallan kokemuksista lapsena. Jos lapsuuden kodissa oli ollut väkivaltaa, kysyimme millaista se oli ollut ja kenen toteuttamaa. Lisäksi tiedustelimme, minkälaisia vaikutuksia mahdollisella väkivallalla oli ollut haastateltavan lapsuuteen ja nuoruuteen. Tällä teema-aiheella halusimme selvittää haastateltavan suhdetta väkivaltaan ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Kolmas teema käsitteli parisuhdeväkivaltaa. Kysyimme missä vaiheessa elämää haastateltava oli kokenut väkivaltaisen parisuhteen. Halusimme saada tietoa muun muassa parisuhteen ja väkivallan kestosta, väkivallan luonteesta, omasta väkivaltaisesta käyttäytymisestä, väkivallan syistä, selviytymiskeinoista, irrottautumisesta ja avunsaannista. Neljäs teema käsitteli selviytymistä. Kysyimme haastateltavan elämästä väkivaltaisesta suhteesta irrottautumisen jälkeen. Halusimme tietää, miten elämä oli muotoutunut väkivaltaisen suhteen päättymisen jälkeen, mitä haastateltava odotti tulevaisuudelta ja miten kokemus oli vaikuttanut häneen ihmisenä.

3.4 Aineiston analyysi

Oma subjektiivisuutemme ja kulttuurinen ymmärryksemme vaikuttavat siihen, miten reagoimme ja tulkitsemme kieltä. Haastatellamme saatamme olla huolissamme siitä, sujuuko tilanne etukäteen tehdyn suunnitelman mukaan tai meillä saattaa olla pelko siitä, että olemme huonoja tutkijoita. Hyvä haastattelija on läsnä oleva ja tarkkaavainen. Hän on avoin siinä hetkessä ja kontekstissa kaikille esille tuleville emotionaalisille sävyille ja laaduille. Hän kiinnittää huomiota siihen, miten ne auttavat tai estävät tutkijan työtä. Tällaisessa tilanteessa haastattelijan tulee tunnistaa, että jotain tärkeää on tapahtumassa ja antaa sille sanat. (Merrill & West 2009, 115.)

Olemme saaneet aineistomme tutkimustamme varten elämäkerrallisesti etenevistä kerronnallisista teemahaastatteluista. Kertomusten kautta olemme pyrkineet luomaan ymmärrystä tutkimastamme ilmiöstä. Haastateltavat voivat ymmärtää ja hallita omien kertomustensa kautta menneisyyttään, rakentaa omaa identiteettiään ja samalla suunnata toimintaansa tulevaisuuteen. Koska kerto-

mus on myös vuorovaikutuksen väline, tilanteessa voidaan jakaa ja tehdä ymmärrettäväksi erilaisia kokemuksia. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 189.)

Litteroimme kaikki haastattelut sanasanaisesti mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen. Litteroitua materiaalia tuli 110 sivua. Puhekieli oli hyvin spontaania ja ihmiset käyttivät todella paljon erilaisia täytesanoja ja hokemia. Tämän vuoksi olemme hieman siistineet työssämme käytettyjä lainauksia haastatteluita. Näin olemme saaneet lainauksien sanoman helpommin ymmärrettäväksi. Hirsjärvi ja Hurme (2008, 194–195) toteavat, että lainauksien kielellisiä ominaisuuksia voidaan toimittaa, kunhan niiden merkityksiä ei muuteta. Lainauksiin ei myöskään sisällytetä huokauksia, naurahduksia tai taukoja. Myös murre voidaan muuttaa kirjakieleksi, ellei ole erityistä syytä käyttää sitä.

Litteroidun aineiston analyysia voidaan tehdä monin eri tavoin ja analyysitavat voidaan jäsentää karkeasti kahdella eri tavalla. Selittämiseen pyrkivässä tavassa käytetään usein tilastollista analyysia ja päätelmien tekemistä. Ymmärtämiseen pyrkivässä tavassa käytetään puolestaan laadullista analysointia ja tehdään päätelmiä. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston suuri määrä ja elämänläheisyys tekevät analyysivaiheen sekä mielenkiintoiseksi että haastavaksi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 219–220.) Koska olemme käyttäneet jo haastatteluvaiheessa apunamme teemoittelua, lähdimme myös tekemään analyysiä sen kautta. Aiheen arkaluonteisuuden vuoksi tapamme analysoida oli enemmänkin ymmärtävä kuin selittävä.

Analysoimme aineistoa elämäkerronnallisesti edeten lapsuudesta aikuisuuteen. Käsittelimme aineiston sen mukaan, minkälaista elämä oli ollut ennen väkivaltaista parisuhdetta, parisuhteen aikana sekä sen jälkeen. Koska tutkimuskysymyksenämme oli nimenomaan selvittää naisten selviytymistä suhteessa ja suhteen jälkeen, keskityimme erityisesti analysoimaan näihin teemoihin liittyneitä kokonaisuuksia. Muun aineiston analysointi antoi kuvan konkreettisesti naisen elämän arjesta ja kokemuksista väkivaltaisessa parisuhteessa. Halusimme sisällyttää myös nämä näkökohdat työhömmme tuodaksemme julki teoreettisen tiedon ja todellisten kokemusten yhtäläisyyden oikeassa elämässä. Haastatte-

lujen myötä saimme kokemusperäistä tietoa, joka vahvisti teoreettisen tiedon merkityksen hyvin voimakkaasti.

3.5 Laatu ja luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuus riippuu laadusta. Tutkimuksen laatuun voidaan vaikuttaa monin eri tavoin. Esimerkiksi haastatteluja varten laaditaan hyvä haastattelurunko, jonka haastattelijat sisäistävät ja ymmärtävät samalla tavalla. Ennen haastatteluja on myös hyvä sopia, minkälaisilla kysymyksillä haastattelurungon teemoja syvennetään. Haastattelutilanteessa huolehditaan, että käytettävissä oleva tekninen välineistö on kunnossa. Nauhoja on tarpeeksi, varapattereita on saatavilla ja haastattelurunko on mukana. Lisäksi on hyvä olla muistiinpanovälineet, että haastattelun aikana voidaan tehdä myös muita merkintöjä ja omia havaintoja tilanteesta. Luotettavuutta lisää myös se, että haastatteluaineisto käydään tarkasti läpi ja litteroidaan mahdollisimman pian haastattelun jälkeen. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 184–185.)

Tutkimuksen luotettavuus perustuu myös siihen, että olemme pyrkineet kertomaan tutkittavien käsitykset ja kokemukset niin hyvin kuin mahdollista. Lisäksi olemme käyttäneet keräämäämme aineistoa mahdollisimman laajasti ja olemme täydentäneet sitä monipuolisella lähdeaineistolla. Olemme tutustuneet moniin aihetta käsitteleviin kirjoihin, Internet-sivustoihin sekä aiheesta tehtyihin aiempiin tutkimuksiin ja niiden tuloksiin.

3.6 Eettisyys

Haastattelututkimukseen valmistautuessamme olemme ottaneet huomioon tutkimuseetiikan eettiset periaatteet. Tärkeätä on kunnioittaa ihmisten itsemääräämisoikeutta. Ihmisten tulee saada tehdä itse päätös siitä, haluavatko he osallistua tutkimukseen. Päätöksen perusteeksi on tutkittaville annettava riittävästi tietoa tutkimuksesta. Mitä tutkimus koskee, miten tietoa kerätään ja miten sitä käytetään. Mitä osallistuminen tutkimuksiin tarkoittaa konkreettisesti esimerkiksi

ajankäytön suhteen. Lisäksi on hyvä kertoa perusasiat myös tutkijoista, keitä he ovat ja miksi he tekevät tällaista tutkimusta. (Kuula 2006, 61–62.)

Kaikilla tutkimukseemme osallistuneilla oli mahdollisuus itse päättää, haluavatko he osallistua tutkimukseen. Haastattelupyynnöt esitettiin yleisesti muutamassa lehdessä sekä sosiaalisessa mediassa. Ilmoituksessa kerrottiin perustiedot tutkimuksesta ja sen toteuttajista sekä tutkittavien tietojen käyttötarkoitus. Kaikilla tutkimuksesta kiinnostuneilla oli mahdollisuus saada lisätietoja meiltä. Kun haastatteluista sovittiin tarkemmin, kerroimme, mitä tutkimukseen osallistuminen konkreettisesti tarkoittaa. Kerroimme, että haastattelutilanteessa käydyt keskustelut nauhoitetaan ja ne puretaan nauhoilta kirjalliseksi materiaaliksi. Kerroimme myös, miten kauan olemme varanneet aikaa haastattelujen tekemiseen. Haastattelujen kestot vaihtelivat etukäteen ilmoitetusta aikarajasta huolimatta.

Haastatteluja tehtäessä haastateltaville luvataan, että heidän nimensä ja muut tunnistamista mahdollistavat tiedot salataan. Tämän vuoksi haastatteluissa saatuja tietoja käytettäessä täytyy pitää huolta siitä, että haastateltavien luottamuksellisuus ja anonymiteettisuoja säilyy. Mitä arkaluonteisemmasta asiasta on kyse, sitä tärkeämpää on anonymiteetin suojeleminen. (Eskola & Suoranta 2001, 57.) Opinnäytetyön tekstit kirjoitettiin niin, etteivät yksittäiset tutkittavat ole niistä tunnistettavissa. Tekstissä haastateltavista on käytetty kirjainta N osoittamaan, että he ovat naisia. Numero N-kirjaimen perässä tarkoittaa järjestysnumeroa haastattelujen toteutusajankohdan mukaan. Eli 1 on ollut ensimmäisenä haastattelussa, 2 toisena ja niin edelleen.

Haastattelututkimuksessa noudatimme tietosuojalainsäädäntöä. Annoimme kaikille haastateltaville kirjallisen, molempien haastattelijoiden allekirjoittaman vaihtolositoumuksen (Liite 2), jossa kerrotaan, miten tietoja tullaan käyttämään ja että kaikki materiaalit tuhotaan tutkimuksen päätyttyä.

4 NAISEN ASEMA

Läpi ihmiskunnan historian naisen elämä on ollut mielenkiintoista, myös siltä osin, että naiseen on aina yhdistetty sekä hyvä että paha, madonna ja huora. Molempia osapuolia on ylläpidetty erilaisin kulttuurisin keinoin, osittain naisten onneksi ja osittain kahleiksi. (Auvinen 1996, 9.)

Kautta aikojen tytöille ja naisille asetetut odotukset ja toiveet ovat olleet miesten asettamia. Miehet ovat määritelleet, millainen naisen tulisi olla ja miten hänen tulisi käyttäytyä ollakseen oikeanlainen nainen. Läntisessä yhteisössä määrittely on tehty ensisijaisesti seksuaalisuuden kautta, koska sen on usein koettu olevan naisen tärkein elementti. Seuraavaksi tärkeimmät naisen elämää määrittelevät elementit ovat olleet koti ja lapset sekä niiden hoitaminen. (Immonen 1994, 7-8.)

Yhteiskunta alkoi sallia vuosisadan vaihteessa ja 1900-luvulla uudenlaisia työtöihanteita ja – malleja. Julkinen maailma alkoi vähitellen avautua myös naisille, jolloin he saivat enemmän valinnan mahdollisuuksia. Naiset saivat tilaa työmarkkinoilla, koulutuksessa ja yhteisten asioiden hoidossa. Naisten ja tyttöjen elämää leimasi kuitenkin vahva traditiosidonnaisuus ja monet tyytyivät edelleen tekemään elämänratkaisuja, jotka vastasivat ulkopuolelta tuleviin odotuksiin. Oman elämän suunnittelu oli vähäistä. (Aromaa 1994, 92–94, 177.)

Toisen maailmansodan jälkeen alkanut kaupungistuminen johti myös suomalaisen naisen työelämään osallistumiseen. Samaan aikaan sukupuolten välinen tasa-arvo asetettiin ainakin näennäiseksi tavoitteeksi. Tästä huolimatta mies nähtiin kuitenkin koko ajan voimakkaampana toimijana yhteiskunnassa jolloin naiskulttuuri jäi vähemmistöasemaan yhteiskunnallisista asioista ja säännöistä päätettäessä. (Näre 2004, 14.)

Yksilöllisyys nousi 1990-luvulla tärkeämmäksi seikaksi kuin sukupuoli. Tämän vuoksi tasa-arvokysymykset jäivät hieman taka-alalle. Yksilökeskeisyys ei korostanut niin voimakkaasti yhteiskunnassa olevia sukupuolten välisiä eriarvoi-

suuksia ruokkivia rakenteita, koska näitä seikkoja tärkeämpinä pidettiin ihmisten yksilöllisiä ominaisuuksia, kykyjä ja tavoitteita. (Näre 2004, 14.)

2000-luvulla naiset ovat edelleen yhteiskunnallisesti eriarvoisessa asemassa. Työn ja äitiyden, perinteisten odotusten ja itsenäisyysvaatimusten, naisellisyyden ja miesten toimintamallien välisen jännitteen lisäksi keskeinen naisten elämään vaikuttava ristiriita koskee näennäistä tasa-arvoa, muka-tasa-arvoa sekä käytännössä koettua syrjintää ja epätasa-arvoista kohtelua. Tämä välittyy usein myös henkilökohtaisiin suhteisiin. (Näre 2004, 37.)

4.1 Naisen asema Suomessa

Suomalaisen naisen tie itsenäisyyteen on ollut pitkä ja työläs, mitään ei ole saatu ilmaiseksi. Naisten on pitänyt osallistua yhtäaikaisesti sekä palkka- että koti-töihin. Heidän on pitänyt kaiken muun ohella pitää huolta ja kantaa vastuuta perheestä, lapsista ja vanhuksista. Työtä on tehty monen sukupolven ajan ja saavutuksena voidaan sanoa olevan suhteellinen tasa-arvo. (Lähteenmäki 1999, 39.)

Suomea pidetään maana, jossa tasa-arvo toteutuu parhaimmin moneen muuhun maahan verrattuna. Suomalaiset naiset ovat saavuttaneet oikeuksia paljon varhaisemmassa vaiheessa kuin naiset muissa maissa. (Pylkkänen 1999, 24.) Suomalaisilla naisilla on tasavertaiset oikeudet kouluttautumiseen ja työelämään osallistumiseen. Naisten osallistuminen yhteiskunnalliseen päätöksentekoon on hyvin yleistä, toisin kuin monissa muissa maissa. Suomessa on mahdollistettu naisten työssäkäynti monin sosiaalipoliittisin keinoin, esimerkiksi luomalla kunnallinen päivähoitojärjestelmä ja ilmainen kouluruokailu. (Puhakainen-Mattila 2008, 11.)

Naisten oikeuksien näkökulmasta Suomen historia voidaan jakaa neljään eri aikakauteen. Aikakaudet ovat sukuvallan aika, nainen perheolentona, kansalaisoikeuksien aika ja "tasa-arvon" aika. Kaudet eroavat toisistaan sen perusteella, mitkä asiat ovat vaikuttaneet ensisijaisesti naisten oikeuksiin ja elämään.

Sukuvallan aikana muinaissuomalaisen yhteiskunnan kulmakiviä olivat vapaat miehet ja sitä hallitsivat suvut. Mies oli perheen pää, joka hallitsi ja johti sekä taloutta että omaisuutta. Naisen elämän keskipiste oli perhe. Nainen oli isänsä holhouksessa siihen asti, kun hän meni naimisiin. Avioliitto oli kahden suvun välinen sopimus, joka perustui sukujen taloudellisiin etuihin. Naisen mielipidettä ei kysytty. Avioliiton myötä nainen siirtyi aviomiehensä holhoukseen. Naisen tehtävänä oli olla alistuva ja uskollinen. Miehen valta vaimoan kohtaan sisälsi myös oikeuden kurittaa häntä. (Mustakallio 1988, 8–12.)

Sääty-yhteiskunnan aikana 1500-luvun alkupuolelta 1800-luvun jälkipuolelle saakka naisen elämään vaikutti ennen kaikkea sääty ja perhesuhteet. Perhe oli edelleen naisen elämän keskiö, mies hoiti kaikki asiat ulkopuoliseen yhteisöön. Erilaiset elinkeinorajoitukset estivät naisia osallistumasta työntekoon, jolloin toimeentulon hankkiminen oli hyvin vaikeaa. Ainoaksi vaihtoehdoksi jäi usein piikominen tai avioliitto. Vaikka vaimo oli avioliitossa taloudellisesti täysin riippuvainen aviomiehestään, oli avioliitto silti tärkein toimeentulomuoto naisille. (Mustakallio 1988, 19–20, 27.)

Miehellä oli oikeus ohjata jokaisen perheenjäsenen toimia. Näihin oikeuksiin kuului muun muassa oikeus kantaa ja vastata vaimon puolesta tuomioistuimessa sekä oikeus ohjata vaimon toimia perheen yhteisen hyödyn nimissä. Miehen velvollisuus oli kohdella vaimoa säädyllisesti ja antaa hänelle anteeksi lievät rikkomukset. Hänellä oli myös oikeus kurittaa vaimoa. Tämän vuoksi ei ollut mahdollisuutta nostaa syytettä haavoista tai mustelmista, jotka aviomies oli aiheuttanut vanhan vihan, humalan tai toisen naisen vuoksi. (Mustakallio 1988, 29.)

Naimattoman naisen oli mahdollista olla täysivaltainen vuodesta 1864 lähtien, mikäli hän pystyi elättämään itsensä. Vuonna 1898 koheni hieman myös naimisissa olevien naisten asema. Naiset saivat paremmat mahdollisuudet hallita omaa omaisuuttaan ja määrätä omista tuloistaan. Naisten opiskelulle, ansiotyölle ja uralla etenemiselle oli kuitenkin edelleen monia esteitä, jotka perustuivat lainsäädäntöön, yleiseen käytäntöön ja asenneilmapiiriin. Työelämään osallistuminen oli suotavaa ainoastaan naimattomille naisille ja heille osoitettiin vain

tiettyjä tehtäviä. Yhteiskunnan ylimmät tahot, johtavat tehtävät ja virat sekä suuret ansiotulot olivat ainoastaan miehiä varten. (Korppi-Tommola 2001, 22–24.)

”Tasa-arvon” aikana 1900-luvun alussa naisen asema ja oikeudet alkoivat hiljalleen muuttua. Vuonna 1901 naiset saivat oikeuden opiskella yliopistoissa samoilla ehdoilla kuin miehet. Tyttöjen koulunkäynti yleistyi ja 1910-luvulta lähtien oppikouluissa oli yhtä paljon tyttöoppilaita kuin poikiakin. Yleinen ja yhtäläinen äänioikeus ja vaalikelpoisuus tulivat voimaan vuonna 1906. (Korppi-Tommola 2001, 22, 26.) Vuonna 1929 uudistettiin avioliittolakia ja sen myötä suomalaisten naisten oikeudet saavuttivat periaatteessa saman tason miesten oikeuksien kanssa. Lain myötä aviomiehen edusmiehisuus poistettiin. Lisäksi lakiin lisättiin maininta, jonka mukaan puolisollla oli mahdollisuus hakea avioeroa törkeän pahoinpitelyn tai hengen tavoittelun ja huumaavien aineiden jatkuvan väärinkäytön vuoksi. (Pehkonen 2003, 32.)

Vuonna 1986 Suomi ratifioi YK:n naisten syrjinnän poistamista koskevan yleis-sopimuksen. (Mustakallio 1988, 102–103.) YK:n naisten oikeuksien sopimuksen edellyttämänä Suomessa tuli voimaan Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986. Lain tarkoituksena on suojella naisia ja miehiä sukupuoliselta syrjinnältä erityisesti työelämässä. Lakia uudistettiin vuonna 2002 EU-direktiivin muutoksen vuoksi. Uudistuksen johdosta laissa määritellään muun muassa viranomaisten ja työnantajien vastuu tasa-arvon edistämässä. Uudistettu laki tuli voimaan vuonna 2005. Samalla Suomeen perustettiin tasa-arvolautakunta, jonka tehtävänä on käsitellä mahdolliset syrjintätapaukset. (Puhakainen-Mattila 2008, 12.) Lakiin naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986 on tullut voimaan uusia muutoksia myös vuoden 2009 tammikuussa ja kesäkuussa.

Yhdenvertaisuuden edistämisen tueksi säädettiin Yhdenvertaisuuslaki 21/2004. Lain tavoitteena on edistää yhdenvertaisuuden toteutumista. Lisäksi lain avulla tehostetaan syrjinnän kohteeksi joutuneen henkilön oikeussuojaa. Laissa kielletään syrjintä ja häirintä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

(Puhakainen-Mattila 2008, 12.) Yhdenvertaisuuslakia 21/2004 on uudistettu vuosien 2006, 2008 ja 2009 aikana.

4.2 Naisten ihmisoikeudet

Ihmisoikeudet ovat perustavanlaatuisia oikeuksia, jotka kuuluvat kaikille ihmisille samanlaisina riippumatta henkilön taustasta, sukupuolesta, rodusta, kansallisuudesta, taloudellisesta asemasta, poliittisesta tai uskonnollisesta vakaumuksesta. Ne ovat oikeuksia, jotka kuuluvat kaikille naisille, miehille, tytöille ja pojille. Ihmisoikeuksien tarkoituksena on taata kaikille ihmisille ihmisarvoinen elämä. Oikeuksien keskeisimmät periaatteet ovat keskinäinen tasa-arvoisuus, ihmisyyden kunnioittaminen sekä syrjinnän vastustaminen. (Puhakainen-Mattila 2008, 6.)

Naiset ovat olleet pitkään ilman itsenäistä asemaa ja he ovat jääneet ihmisoikeuksien ulkopuolelle kautta aikojen. Kaikki naiset leskiä lukuun ottamatta ovat olleet koko elämänsä holhouksenalaisina. Heidän oikeudellinen asemansa on määrittynyt joko isän, puolison, miespuolisen sukulaisen tai isännän määräysvallan kautta. Avioliitossa isännänvalta tarkoitti aviomiehen aviollisia oikeuksia ja vaimon kuritusoikeutta. Naisen oikeudellinen asema on kohentunut merkittävästi vasta 1900-luvulla. Naisen ja miehen keskinäistä suhdetta kodin sisällä on alettu tarkastella ihmisoikeudellisesta näkökulmasta vasta viime vuosikymmenien aikana. (Puhakainen-Mattila 2008, 7-8.)

YK:n perustamissopimus vuodelta 1945 ja YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus vuodelta 1948 ovat luoneet pohjan nykyiselle ihmisoikeusajattelulle. Naisten epätasa-arvoiseen asemaan alettiin kiinnittää enemmän huomiota 1970-luvulla. Vuonna 1975 vietettiin YK:n julistamaa naisten vuotta. Samana vuonna järjestettiin myös ensimmäinen naisten asemaa käsittelevä maailmankonferenssi Mexico Cityssä. Kansainvälisen naisten vuoden jälkeen vietettiin naisten vuosikymmentä vuosien 1976–1985 välisenä aikana. Tuon vuosikymmenen aikana eri puolilla maailmaa tehtiin monia selvityksiä naisten asemasta ja oikeuksien toteutumisesta. (Puhakainen-Mattila 2008, 6-8.)

YK:ssa hyväksyttiin vuonna 1979 Kaikkinaisen naisiin kohdistuvan syrjinnän kieltävä sopimus, joka tuli voimaan vuonna 1981. Ihmisoikeuksien ja naisten asemaa käsittelevien maailmankonferenssien pitämisestä muotoutui perinne ja niitä on pidetty Mexico Cityn jälkeen vuonna 1980 Kööpenhaminassa, vuonna 1985 Nairobissa, vuonna 1993 Wienissä ja vuonna 1995 Pekingissä. Vaikka naisten aseman ja oikeuksien parantamiseksi on tehty paljon töitä, on edelleenkin todettava, että kaikkia tavoitteita ei ole vielä saavutettu. Kehitys on ollut epätasaista, naisten ja miesten välinen eriarvoisuus on edelleen merkittävää. (Puhakainen-Mattila 2008, 8-10.)

5 PARISUHDEVÄKIVALTA

Miljoonat naiset kaikkialla maailmassa kohtaavat elämänsä aikana erilaisia väkivallan muotoja. Yleisintä kaikkialla maailmassa on väkivalta perheessä ja parisuhteessa. Väkivaltaa esiintyy kaikissa yhteiskunnissa taloudellisista, kulttuurisista tai uskonnollisista eroista riippumatta. Asia on vaikea ja arkaluontoinen ja sen taustalla ovat sukupuolten väliset valtasuhteet sekä käsitys yksilön seksuaalisuudesta ja identiteetistä. Parisuhteessa tapahtuvasta väkivallasta vaikeaminen tukee väkivaltaa. Vaikeneminen on yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskuntien ongelma. Niin kauan kun naisiin kohdistuvasta parisuhdeväkivallasta ei puhuta, sen annetaan jatkua. (Näre & Mattila 2001, 3.)

Väkivallan kohteeksi joutuminen on hyvin traumaattinen kokemus. Nainen voi kokea muun muassa kauhua, paniikkia, ahdistuneisuutta tai hän voi lamaantua ja kieltää väkivallan tapahtumisen. Mikäli nainen ei saa mitään apua ja väkivalta toistuu seurauksena voi olla niin sanottu post-traumaattinen stressireaktio, jonka oireita ovat muun muassa viha, syyllisyys, häpeä, masennus, pelkotilat, keskittymisvaikeudet ja itsetunnon menettäminen. Naisen elämä muuttuu ja hänen elintilansa kapenee. Naisen omat sosiaaliset verkostot pienenevät tai katoavat kokonaan häpeän ja salailun vuoksi. Nainen on yksin, hänen omanarvontuntonsa on murentunut ja hän saattaa jopa tuntea syyllisyyttä kokemastaan väkivallasta. Nainen pelkää, että ei osaa elää yksin ja jää suhteeseen. Myös taloudellinen riippuvuus, huoli lasten kohtalosta, usko kumppanin muuttumiseen, puolison uhkailut, sosiaaliset paineet ja pelko luovat riippuvuutta ja estävät naista lähtemästä. (Ojuri 2000, 27.)

Perheen sisällä tapahtuvasta väkivallasta puhutaan monin eri käsittein. Voidaan puhua esimerkiksi perheväkivallasta, lähisuuhdeväkivallasta, perheen sisäisestä väkivallasta, parisuhdeväkivallasta, kotiväkivallasta ja naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Yleensä käsitteen valinnalla halutaan korostaa sitä näkökulmaa, josta asiaa käsitellään. (Ensi- ja turvakotien liitto ry i.a.) Naisiin kohdistuva väkivalta on hyvin usein pari- tai lähisuuhdeväkivaltaa. Tällöin väkivallan tekijä on oma puoliso, seurustelukumppani, miespuolinen perheenjäsen tai muu entuudestaan

tuttu henkilö. Kaikista tavallisinta väkivalta on heteroseksuaalisissa suhteissa. Näitä suhteita säätelevät voimakkaimmin perinteiset käsitykset naisten ja miesten välisestä rooleista. Suhteissa elävien henkilöiden arvomaailmaa säätelevät kulttuurisidonnaiset käsitykset moraalista, uskollisuudesta, kunniaista ja häpeästä. (Puhakainen-Mattila 2008, 45.)

Perheväkivallalla tarkoitetaan väkivaltaa, joka koskettaa kaikkia samassa taloudessa asuvia perheenjäseniä (Puhakainen-Mattila 2008, 45). Lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan väkivaltaa, jonka tekijä on joku muu lähipiirissä oleva henkilö, esimerkiksi äiti, isä, sukulainen tai tuttava (Kyllönen-Saarnio & Nurmi 2005, Martikainen & Tiilikainen 2007, 165). Parisuhdeväkivallalla tarkoitetaan väkivaltaa, jonka tekijä on avio- tai avopuoliso. (Lundgren, Heimer, Westerstrand & Kalliokoski 2001; Martikainen & Tiilikainen 2007, 165).

Naisiin kohdistuvasta väkivallasta käytetään myös nimitystä sukupuolittunut tai sukupuolistunut väkivalta. Sukupuolittunut väkivalta tarkoittaa väkivaltaa, joka jakaa väkivallan miestekijöihin ja naisuhreihin. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 165.) Sukpuolistunut väkivalta on taas laajemmin sukupuoleen liittyvää väkivaltaa, jossa tekijä voi olla mies tai nainen (Ellonen & Korhonen 2007, 165). Käytämme työssämme käsitettä parisuhdeväkivalta, koska olemme rajanneet työn käsittelemään parisuhteessa olevan miehen ja naisen välistä fyysistä väkivaltaa, jossa uhrin asemassa on nainen.

5.1 Määritelmiä

Väkivalta on valtaa, joka otetaan pakkokeinoilla. Tällöin vallankäytön kohde pakotetaan johonkin vastoin hänen omaa tahtoaan. Kyseessä on vallankäytön ongelma. Väkivalta parisuhteessa on siis henkilön, useimmiten miehen naiseen, kohdistamaa vallankäyttöä. Väkivaltaan liittyy tavoitteellisuus ja tarkoitushakuisuus joko välittömästi tai pitkällä aikavälillä. Vallankäyttäjän tavoitteena on kontrolloida ja muuttaa toisen luontaista tapaa ajatella, puhua ja käyttäytyä. (Huhtalo, Kuhanen & Pyykkö 2003, 9.)

Väkivaltaa on myös sellainen toiminta, joka ei välttämättä aiheuta vammautumista tai kuolemaa, mutta joka aiheuttaa rasisista yksilöille, perheille, yhteisöille tai sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmille. Väkivallan seuraukset eivät rajoitu ainoastaan loukkaantumiseen, vammautumiseen tai kuolemaan. Seuraukset voivat olla joko välittömiä tai piileviä ja ne voivat kestää jopa monia vuosia väkivallan päättymisen jälkeen. (Koko perhe kierteessä 2007,15–16.)

Väkivallaksi voidaan määritellä toisen ihmisen tahdon, tarpeiden ja toiveiden hallitsemista sanallisia tai sanattomia tekoja käyttäen. Teot loukkaavat ihmisen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista itsemääräämisoikeutta. Väkivalta voi aiheuttaa uhrille muun muassa pelkoja ja ahdistusta, elämänhaluttomuutta, toimintakyvyttömyyttä, masennusta ja epätoivoa, mielenterveysongelmia, fyysistä kipua ja vammoja, rajoituksia vuorovaikutussuhteisiin, sosiaalista eristyneisyyttä, syrjäytymistä, taloudellista ahdinkoa, alkoholisoitumista, lääkeriippuvuuksia, keskenmenoja ja abortteja, naisten itsemurhayrityksiä ja itsemurhia sekä naisten ja lasten tappoja ja murhia. (Lehtonen & Perttu 1999, 9.)

Parisuhdeväkivalta on yksi naisiin kohdistuvan väkivallan muoto. Muita väkivallan ilmenemismuotoja ovat esimerkiksi seksuaalinen väkivalta, prostituutio ja naiskauppa. (Ojuri 2004, 17.) Naisiin kohdistuvalla väkivallalla tarkoitetaan myös lapsiin kohdistuvaa inestistä, ikäänntyneisiin naisiin kohdistuvaa väkivaltaa sekä kulttuurin ja instituutioiden rakenteiden kautta esiin tulevaa naisten syrjintää, epätasa-arvoa tai muita väkivallaksi luokiteltavia ilmiöitä. Väkivalta vaihtelee sanallisesta uhkailusta vakaviin pahoinpitelyihin, erittäin väkivaltaisiin raiskauksiin, tappoihin ja murhiin. Väkivallaisuudessa on eri kulttuureissa ja yhteiskunnissa ilmeneviä erilaisia aste-eroja ja väkivallan muotoja. Naisiin kohdistuvalla väkivallalla ei näin ollen tarkoiteta ainoastaan naisiin kohdistuvia väkivallan tekoja vaan myös yhteiskunnassa ilmeneviä vallan käyttötapoja, jotka rakentuvat sukupuolten epätasa-arvoisuudesta. (Lehtonen & Perttu 1999, 10.)

5.2 Parisuhdeväkivallan muodot

Parisuhdeväkivallan muotoja on monia. Väkivalta voi olla fyysistä, henkistä, seksuaalista, taloudellista ja latenttia eli piilevää. Näiden lisäksi on vielä hengellinen väkivalta, hoidon ja huolenpidon laiminlyöminen sekä syrjintä. (Huhtalo ym. 2003, 10; Lehtonen & Perttu 1999, 44.)

Hengellinen väkivalta on toisen uskonnon vähättelyä tai halventamista. Sitä on myös väkivallan oikeutuksien todistelu uskonnollisin tai aatteellisin perusteluin. Hoidon ja huolenpidon laiminlyönti on väkivallan muoto, joka kohdistuu toisten avusta riippuvaisiin henkilöihin, kuten esimerkiksi lapsiin, vammaisiin ja ikääntyneisiin. Se on perustarpeisiin kohdistuvaa tahallista tai tahatonta hoidon vähäisyyttä, hoitamatta jättämistä tai epätarkoituksenmukaista hoitamista. Syrjintä on puolestaan ihmisoikeuksien loukkaamista, joka voi perustua esimerkiksi maailmankatsomukseen, uskontoon, rotuun, sukupuoleen, sukupuoliseen suuntautuneisuuteen, taloudelliseen asemaan, ikään tai johonkin muuhun ominaisuuteen liittyvää. (Lehtonen & Perttu 1999, 44–45.) Jätämme työssämme käsittelemättä hengellisen väkivallan, hoidon ja huolenpidon laiminlyönnin sekä syrjinnän, koska ne eivät ole aiheeseemme suoranaisesti liittyviä osa-alueita valitsemamme näkökulman vuoksi. Näitä väkivallan muotoja ei myöskään tullut ilmi tekemisissä haastatteluissa.

Väkivallan käyttö on usein irrallaan kyseisistä tilanteista, jolloin se palvelee enemmän tekijän omia sisäisiä pelkoja, epävarmuutta tai turvattomuutta. Väki-valta, johon ei voi mitenkään varautua ennakkoon ja johon ei löydy minkäänlaisia syy-yhteyksiä, on arvaamattomuudessaan hyvin ahdistavaa. Täysin sattumanvaraiset ja mielivaltaiset teot lisäävät varuillaan olon pakkoa. Väkivallan tekijä ja väkivaltateko näyttävät olevan vailla minkäänlaista logiikkaa. (Huhtalo ym. 2003, 9-10.) Tämä tuli ilmi myös tekemisissä haastatteluissa.

Eli se ensimmäinen kosketus siihen väkivaltaisuuteen oli, että mä vain yöllä heräsin siihen, että mä lensin seinään, kun me oltiin nukkumassa. (N3)

Kunnes sitten tuli vappuaatto ja me oltiin pitkästä aikaa hänen luona. Mä olin ollut töissä ja olin sanonut, että en lähde mihinkään sil-

loin vappuaattona. Haluan olla ihan, koska mä olin ollut töissä. Mulla oli yritys silloin ja se oli raskasta hommaa. Niin me oltiin siellä, niin hän oli sängyllä ja mä istuin sohvalla. Se oli yksiö ja katoin ihan rauhassa televisiota ja hän vaan nousi sieltä ylös ja tirvas turpiin. Ihan suoraan niin kun päin pläsiä. (N3)

Haastatteluissa naiset kertoivat miehen väkivaltaisen käyttäytymisen yllättäneen heidät täydellisesti. Tilanteeseen ei ollut liittynyt riitelyä eikä väkivallan uhkaa. Vaikka miehen selitys väkivaltilanteesta ja siihen johtaneista syistä oli epäuskottava, nainen hyväksyi sen ja uskoi miehen vakuuttelun siitä, että vastaava tilanne ei tule enää toistumaan. Tämä johtuu yleensä siitä, että suhde on kestänyt jo niin kauan, että naisella on ehtinyt muodostua vahva tunneside miestä kohtaan.

Henkinen väkivalta on yleisin ja monimuotoisin väkivallan muoto, joka usein edeltää fyysistä väkivaltaa. Väkivalta voi olla sanatonta tai sanallista. Henkistä väkivaltaa on esimerkiksi halventaminen, mitätöiminen ja kaikenlainen henkinen peli, jonka tavoitteena on uhrin alentaminen. Siihen kuuluu myös huutaminen, painostaminen, kontrolloiminen, kiroilu, häirintä, nimittely, syyttely, uhkailu, pelottelu sekä tarkoitushakuinen valehtelu ja salailu. Uhkailu voi sisältää paitsi ruumiillisen väkivallan uhan, myös pelottelun, kuten esimerkiksi ilkivaltaa sekä omaisuuden ja tavaroiden rikkomista ja tuhoamista. Myös tappouhkaukset, jotka kohdistuvat joko väkivallan käyttäjään itseensä, uhriin, lapseen, läheisiin tai lemmikkieläimiin ovat yleisiä. (Huhtalo ym. 2003, 11; Lehtonen & Perttu 1999, 38.)

Mies halusi romuttaa mun itsetunnon, mä en ole minkään arvoinen. Tuntuu vaikealta käsittää, mikä maan matonen mä olen ollut. (N1)

Ja siinä kävi sitten niin, että alun ruusuisuuden jälkeen kumppani alkoi mitätöidä ihan systemaattisesti. Eli ihan semmoisia, että hän julkisissa paikoissakin saatto kovaan ääneen ruveta moittimaan. Jossakin metrossa, kuinka huono äiti mä olen, olen luonnevikainen ja mä en ole kelvollinen hoitamaan työtäni, niinku tämmösii asioita. Sillä tavalla, että varmasti kaikki kuuli. (N3)

Haastattelujen perusteella henkistä väkivaltaa kokeneet naiset uskoivat suhteen aikana miesten puheet tosiksi. Halventaminen ja mitätöiminen olivat niin joka päiväistä, että naiset tottuivat siihen. Vaikka kontrolloiminen tuntui jo suhteen aikana pahalta, naiset kuitenkin antoivat sen jatkua, koska tietyllä tavalla se to-

disti miesten välittävän heistä. Monet olivat ymmärtäneet vasta suhteen jälkeen, miten epänormaalia miehen käyttäytyminen oli todellisuudessa ollut.

Fyysisellä väkivallalla tarkoitetaan kaikkia niitä tekoja, jotka loukkaavat uhrin ruumiillista koskemattomuutta. Näitä ovat esimerkiksi läpsiminen, töniminen, potkiminen, lyöminen, kuristaminen, riepotteleminen, ruumiinjäsenten väänteleminen, kaikenlaisilla esineillä lyöminen tai heitteleminen. Fyysiseen väkivaltaan liittyy usein myös erilaisten aseiden käyttäminen. Aseina voidaan käyttää esimerkiksi puukkoa, vyötä, ruuvimeisseliä tai käsiasetta. Uhria voidaan kiduttaa palavalla tupakalla, tönimällä saunan kiuasta vasten tai kaatamalla hänen päälleen kuumaa vettä. Yksi fyysisen väkivallan muoto on kemiallinen väkivalta. Tällöin uhria yritetään myrkyttää erilaisten kemikaalien, esimerkiksi alkoholin, lääkkeiden, liuottimien ja liimojen, avulla. (Huhtalo ym. 2003, 10–11.)

Mulla ei ole käsitystä siitä, mitä on tapahtunut ja miten. Aamulla heräsin, en saanut silmiä auki, naama niin turvoksissa, en saanut kättä liikutettua. Käsi oli murtunut, piti mennä lääkäriin. (N1)

Ei mulla ollut, tai sarvia oli päässä mutta ei kasvoissa ollu, että hän ei koskaan lyönyt kasvoihin. Joskus kun yritin soittaa poliisia paikalle, niin sitten se puhelin lähti seinästä ja lensi nurkkaan ja minä perässä. (N2)

Ja sitten oli semmoinen kerta, kun me oltiin menty nukkumaan, mutta ei me nukuttu vielä, niin tämä mies rupesi repiin, ihan vain repimään mua. Ja kun mä yritin päästä siitä tilanteesta pois, niin se otti mua kädestä tai jalasta tai jostain kiinni, että mä en pääse. (N3)

Ekan kerran se, siis se hakkasi mut pesismailalla, kun mä sanoin että mä rakastan sitä. (N5)

Naisten kokema fyysinen väkivalta oli ollut raakaa, yleisintä oli ollut lyöminen ja heitteleminen. Yhtä naista oli pahoinpidelty pesäpallomailalla, muissa tapauksissa ei ollut käytetty aseita. Ketään naista ei ollut kidutettu tai yritetty myrkyttää. Useassa väkivaltatilanteessa mies oli ollut alkoholin tai huumeiden vaikutuksen alainen. Ainoastaan yksi nainen kertoi käyttäneensä väkivaltaisen suhteen aikana huumeita ja kaksi alkoholia.

Fyysisen ja henkisen väkivallan yhdistelmiä on monenlaisia, esimerkiksi eristäminen, vahtiminen ja telkeäminen jonnekin, vaikka kotiin tai jonnekin ulos. Tapoja kontrolloida on monia ja niiden avulla väkivallan tekijä voi rajata uhrin käyttäytymisen tiettyihin raameihin. Kontrolloiminen voi ilmetä esimerkiksi liikkumisen, sosiaalisten suhteiden tai pukeutumisen rajoittamisena. (Huhtalo ym. 2003, 11; Lehtonen & Perttu 1999, 38.)

Se kävi kaupassa ostamassa lapselle ja itselleen, mä en tarvi mitään. (N1)

Esimerkiksi kun me ei oltu yhdessä, niin se saatto aika usein soitella perään, missä sä nyt oot ja mitäs teet. (N3)

Yksi nainen oli ollut kotiin sidottuna lähestulkoon koko suhteen ajan. Hän oli saanut mennä töihin ainoastaan silloin, kun työpaikka oli ollut julkisella paikalla, jossa mies ja hänen kaverinsa olivat voineet tarkkailla häntä työpäivän aikana. Nainen oli miehen vankilassa oloaikana aloittanut opiskelun, mutta sen jatkaminen oli vaikeata miehen vapautumisen jälkeen, koska hän ei pahoinpitelyjen vuoksi voinut osallistua oppitunneille. Rajoittamisen vuoksi naisella ei ollut juuriakaan sosiaalisia suhteita eikä hyviä ystäviä, joille olisi voinut puhua asioistaan. Välit omiin vanhempiin olivat poikki, joten ainoat ihmiset hänen elämässään olivat mies ja heidän yhteinen lapsensa.

Seksuaalinen väkivalta on käsitteenä hyvin laaja. Seksuaaliseksi väkivallaksi luokitellaan kaikki tahdonvastainen seksuaalinen kohtelu. Se voi olla vastentahdotusta koskettelua, hivelyä, seksiin pakottamista, seksillä kiristämistä, pahimmillaan on kyse raiskauksesta. Se voi olla myös nöyryyttämistä ja halventamista, huoraksi haukkumista sekä uhrin ruumiinosien arvioimista ja vertailemista. Seksuaalinen väkivalta ja raiskaukset ovat hyvin tavallisia parisuhteissa ja ne liittyvät usein muuhun pahoinpitelyyn. (Huhtalo ym. 2003, 11; Lehtonen & Perttu 1999, 40.)

Aina piti olla valmiina, koska annoin kaikille muillekin. Alussa yritin kieltäytyä ja kieltäydyinkin, mutta totesin että loppujen lopuksi on helpompi että en kiellä. Tee mitä teet, niin mua sattuu vähemmän. Sekin oli väärin kun olin niin auliisti jakelemassa. Teit niin tai näin, niin teit aina kaiken väärin. (N1)

Pakotti asioihin mitä mä en ois halunnut ja myös silleen, et hän halusi katsoo pornoa. Mä en ois halunnut katsoo siinä samalla sitä kun ollaan näin. Tämä on iljettävää, mut jossain vaiheessa se teki näin kun meillä oli videotykki niin se laitto siitä tykistä sitten niin. Mä en pystynyt kattoon sitä mut hän pysty. (N4)

Kukaan haastatelluista naisista ei puhunut oma-aloitteisesti seksuaalisesta väkivallasta. Kaksi naisista oli kokenut seksuaalista väkivaltaa, mutta he kertoivat siitä vasta sen jälkeen, kun kysyimme asiasta. Kumpikaan ei kieltäytynyt kertomasta kokemuksistaan, mutta he halusivat käsitellä asian nopeasti ja siirtyä kertomuksessaan eteenpäin. Seksuaalisuus ja siihen liittyvä väkivalta on arka ja hävettävä asia ja se koetaan vielä henkilökohtaisemmiksi kuin muu väkivalta. Tämän vuoksi emme halunneet painostaa naisia kertomaan asiasta sen enempää, kuin mitä he itse halusivat.

Taloudellinen väkivalta on raha-asioilla kiristämistä, taloudellista hyväksikäyttöä, toisen raha-asioiden kontrolloimista, kavaltamista, salailua ja kaikkea siihen liittyvää uhkailua tai pelottelemista. Uhrin rahattomana pitäminen on tehokas tapa estää irrottautumisyrittäykset. Taloudelliseen väkivaltaan liittyy usein vaatimus tehdä tarkka selvitys rahojen käyttämisestä. (Huhtalo ym. 2003, 11; Lehtonen & Perttu 1999, 42.)

Kyllä nämä ovat taloudellisesti tulleet mulle aika kalliiksi. Mä olen maksanut vuokrat ja paljon ruokia ja jos on oltu matkalla. Että siinä on kyllä myös mun taloudellista hyväksikäyttöä kuitenkin, kun mä olen sillä tavoin ollu taloudellisesti aina itsenäinen. (N3)

Hän oli saanut vakuutettua rahallisesti, että mä olen riippuvainen hänestä ja et mä saan hänen kans olla ja ajaa autolla niin mä niinku syydin rahaa kaivoon. (N4)

Kysyttäessä taloudellisesta väkivallasta muutama nainen kertoi suhteen olleen taloudellisesti kallis, mutta he eivät kuitenkaan kokeneet sitä suoranaiseksi väkivallan muodoksi suhteessaan. Naiset kertoivat esimerkiksi ruokatavaroiden hankkimisen olleen aina heidän vastuullaan, miehet eivät olleet osallistuneet hankintoihin millään tavalla. Yksi nainen kertoi myös yhdessä tehtyjen matkojen olleen aina hänen kustantamiaan. Taloudellisesta väkivallasta puhutaan harvemmin kuin muusta väkivallasta ja tämän vuoksi sen tunnistaminen on vaike-

aa. Monet tunnistavat taloudellisen väkivallan olemassaolon vasta suhteen päättymisen jälkeen, kun kokonaiskuva suhteesta selkenee asioiden prosessoimisen myötä.

Latentti eli piilevä väkivalta on uhkan ilmapiiriä, tietoisuutta siitä, että väkivalta voi puhjeta koska tahansa. Uhri yrittää käyttäytyä siten, että aihetta väkivaltaan ei syntyisi. Hän yrittää miellyttää ja myötäillä väkivallan tekijää koko ajan. Elämä keskittyy väkivallan tekijän ympärille. (Lehtonen & Perttu 1999, 44.)

Mä heräsin aikaisemmin kun se ja mä sekoittelin jotain myslää lasikupissa lusikalla. Niin siitä tuli sanomista, kun lusikka liian kovaa osuu siihen kupin reunaan, niin siitä tulee liikaa meteliä, että hän ei pysty nukkumaan. Te voitte kuvitella että mä sekoitin siinä vaiheessa sitten sen jälkeen, että kyllä antaa hänen nukkua. En nyt oikein ymmärrä että tosiaan jännä olo oli koko ajan. Kun mä kunnioitan häntä ja hänen saavutuksiaan ja pitää nyt miehen saada nukkua talossa. Ja sekoitin silleen, että se lusikkakaan ei enää osunut niihin reunoihin.(N4)

Kaikki naiset kertoivat siitä, miten he yrittivät oman käyttäytymisen kautta vähentää väkivaltatilanteiden syntymistä. Oman käyttäytymisen kontrolloiminen koettiin elämää helpottavaksi keinoksi, vaikka monet ymmärsivät, etteivät olleet aiheuttaneet väkivaltatilanteita omalla käyttäytymisellään. Yksi nainen ei esimerkiksi suostunut menemään miehen asunnolle, koska väkivaltatilanteet tapahtuivat aina siellä. Suhde jatkui, mutta he tapasivat toisiaan joko naisen asunnolla tai julkisilla paikoilla. Naisen alistuminen miehen tahdon mukaiseen elämään juontaa varmasti juurensa historiasta ja siitä, että kautta aikojen miehet ovat olleet voimakkaampia ja määräävämpiä osapuolia parisuhteissa.

Usein väkivaltainen käyttäytyminen parisuhteessa liittyy johonkin elämän kriisitilanteeseen. Tällöin rakentavien ratkaisumallien puuttuminen johtaa helposti väkivallan käyttämiseen. Väkivallan tekijä perustelee omaa käyttäytymistään parisuhteessa olevilla ongelmilla, elämäntilanteen vaikeudella tai parisuhteessa kokemallaan henkisellä väkivallalla. Henkinen väkivalta ei kuitenkaan oikeuta käyttämään missään tilanteessa fyysistä väkivaltaa. (Puhakainen-Mattila 2008, 46).

Useassa haastattelussa tuli ilmi, että mies oli selittänyt väkivaltatilannetta stressillä. Stressi on usein käytetty ja myös hyväksytty selitys väkivaltaiselle käyttäytymiselle. Nykyajan kiireinen elämä ja kovat paineet työ- ja yksityiselämässä luovat paineita sekä miehille että naisille. Tämän vuoksi selitys on helposti uskottava ja se antaa väkivallan käyttämiselle konkreettisen syyn. Stressin avulla väkivalta voidaan selittää ihmiseen kuulumattomaksi, ulkopuoliseksi ominaisuudeksi.

5.3 Väkivallan kierre

Lähisuhteissa tapahtuva väkivalta ei tule yhtä helposti ulkopuolisten tietoon kuin muu väkivalta. Sitä ei myöskään pidetä samalla tavalla rikollisena kuin tuntemattoman tekemää väkivaltaa. Kyse ei ole kuitenkaan ohimenevästä tapahtumasta, vaan pitkäaikaisesta prosessista. (Koko perhe kierteessä 2007, 18.)

Väkivallan alettua parisuhteessa naiset käyttävät lähes säännönmukaisesti sosiaalista verkostoa tukenaan. Se koostuu lähisukulaisista, ystäväistä ja työtovereista. Jos väkivalta jatkuu, naiset eivät halua tai kehtaa heihin turvautua, ja silloin kynnys hakea apua virallisesta järjestelmästä laskee. Naiset ovat siinä vaiheessa huomanneet, etteivät toistuvat pakotilanteet väkivallan uhan alta johda muutokseen, vaan tilanne vain pahenee. (Ojuri 2001, 181.)

Tutkimuksessamme oli erikoista se, että kolme naisista kertoi avoimesti väkivallasta heti sen alettua esimerkiksi työkavereille, läheisille ystäville tai sukulaisille. Vaikka asia oli tietyllä tavalla julkinen ja heille kerrottiin sen vääryydestä, he kuitenkin jatkoivat suhteissa pitkän aikaa. Tähän on vaikuttanut varmasti juuri se, että naiset eivät ole pitäneet asiaa rangaistavana rikoksena. Näiden naisten kohdalla vasta heidän omaisuuteensa kohdistunut vahingonteko herätti heidät lopettamaan suhteen. Yksi nainen ymmärsi tilanteen vakavuuden vasta sen jälkeen, kun mies oli yrittänyt tappaa hänet.

Se, että väkivalta ei ole jatkuvasti läsnä suhteessa vaan etenee vaiheittain, vaikeuttaa naisen päätöstä lähteä väkivaltaisesta parisuhteesta. Perheväkivalta-

prosessi etenee syklisesti pitäen sisällään seuraavat vaiheet: jännityksen kasvamisen vaihe, pahoinpitelyvaihe ja anteeksi pyytämisen vaihe. Kun jokin asia aiheuttaa parisuhteessa riitaa, jännitys kasvaa ja välit kiristyvät. Seuraa pahoinpitelyvaihe, missä jokin toissijainenkin akuutti ristiriita aiheuttaa pahoinpitelyn ja siitä seuraa anteeksipyytämisen vaihe. Tässä kolmannessa anteeksipyytämisen vaiheessa miehen ahdistus ja häpeä kannustavat häntä lupauksiin väkivallattomasta elämästä. Kummankin osapuolen tavoitteena on saada elämä taas rauhalliseksi. Kuitenkin lupauksista huolimatta tulevat uudet syklit, missä anteeksipyytämisen ja anteeksiantamisen jälkeen seuraava väkivalta muuttuu yhä raemmaksi (Ojuri, 2001, 33.)

Ensimmäiset väkivaltatilanteet tulevat yllättävinä ja hämmennystä aiheuttavin. Kun väkivalta alkaa olla toistuvaa, nainen haluaa uskoa vakuuttelua, että tämä oli viimeinen kerta. Vähitellen kohtuullisuuden raja siirtyy kauemmaksi ja naisen kyky suojella itseään heikkenee. (Ojuri 2001,153.)

Se oli jotenkin niin absurdi tilanne, että mä olin sohvalla ja se tuli sen pesismailan kanssa. Se oli jotenkin niin hämmentävää, että en olisi voinut kuvitella, että ikinä joutuisin tällaiseen tilanteeseen, tai että joku ihminen käyttäytyy noin. (N5)

Väkivalta voi alkaa myös vaivihkaa ja pahentua vähitellen ajan mittaan.

Mulla alkoi olemaan sääntöjä ja mulle sanottin, että kun sä tulet tähän sisälle, niin älä astu tuohon kynnyksen päälle. Että kun me tästä huoneesta lähdetään ulos, niin tuohon kynnyksen päälle ei saa astua, koska se kuuluu ja tajuatko sitten joutuu vaihtamaan koko oven karmit ja kaikki perkeleen niin älä viitsi tehdä tollasta. (N4)

Yksi haastatelluista naisista kertoi, että mies ei koskaan luvannut lopettaa väkivaltaa. Parisuhde kesti yli vuoden. Mies tuli aina pari päivää väkivaltatilanteen jälkeen naisen luokse ja hän otti miehen takaisin. Nainen pohti haastattelussa syyn suhteen jatkumiselle olleen se, että mies oli häntä huomattavasti vanhempi. Hän oli suhteen aikana nuori kaksikymppinen nainen ja koki suhteen vanhempaan mieheen olevan erityisen merkittävä ja mielenkiintoinen.

Väkivaltaisesta suhteesta irrottautumien voi olla uhrille jopa vaarallista sinä tapauksessa, että väkivallan tekijällä ei ole enää suhteen päättymisen jälkeen mitään menetettävää. Tällöin väkivallan tekijä saattaa olla valmis epätoivoisiin tekoihin. Väkiältä murtaa uhrin tahdon eikä hän jaksakaan yrittää ulos tilanteesta. Nopea irrottautuminen tällaisessa tilanteessa on vaikeaa. (Perttu ym. 1999, 21.)

6 PARISUHDEVÄKIVALTA RIKOKSENA

Parisuhteeseen liittyy monia lupauksia ja toiveita, joita edes väkivalta ei pysty kokonaan häivyttämään. Hyvin usein väkivallan jälkeen parisuhteeseen tulee lämmin ja läheisyyttä lupaava ajanjakso, joka sitoo naista suhteen jatkamiseen. Nämä läheisyyden hetket ovat naiselle erityisen arvokkaita ja onnistuvat usein häivyttämään väkivallan aiheuttaman pelon ja ahdistuksen. (Keskinen 2005, 73.) Väkivallan teon merkitys pienenee ja uhri unohtaa, että on kyse rangaistavasta rikoksesta.

Parisuhdeväkivalta on vaiettu asia Suomessa. Parisuhdeväkivallan uhri on haavoittuvassa asemassa ja hän on usein tekijästä riippuvainen. Uhri elää usein jatkuvassa uhan ja pelon ilmapiirissä, joka on raskasta ja heijastuu koko perheeseen. Hän pystyy vain harvoin katkaisemaan väkivallan kierteen omin avuin. (Brax 1.10.2010.)

Perheen sisäinen väkivalta on ollut historiallisesti katsottuna yleisesti hyväksytyä kunnes asenteet vähitellen alkoivat muuttua 1970-luvulla. Kuitenkin vasta 1990-luvulla esimerkiksi raiskaussäännöstä muutettiin koskemaan myös avioliitossa tapahtuvaa raiskausta. Vuonna 1995 jako yksityisellä ja yleisellä paikalla tehtyihin pahoinpitelyihin poistettiin. Tämän seurauksena kotona tapahtuvasta pahoinpitelystä tuli virallisen syytteen alainen rikos. Tällöin oli kuitenkin voimassa niin sanottu vakaan tahdon pykälä, joka mahdollisti syytteen nostamatta jättämisen jos asianomistaja sitä vakaasta tahdostaan pyytää. Vakaan tahdon pykälä poistettiin pahoinpitelyn osalta 2005, mutta se koski kuitenkin vielä seksuaalirikoksia. (Niemi-Kiesiläinen 2004, 114).

Lakien avulla yhteiskunnassa määritellään se, mikä on hyväksyttävää ja sallittua käyttäytymistä ja mikä ei. Siihen, miten ihmiset suhtautuvat väkivaltaan parisuhteessa, voidaan vaikuttaa lainsäädännöllisin keinoin. Ellosen ja Korhosen (2007) mukaan väkivaltatutkijoiden mielestä naisiin kohdistuva väkivalta on sukupuolittunutta väkivaltaa, joka heijastaa yhteiskunnan rakenteita (Ronkainen

1998; Haarakangas ym. 2000:11; Martikainen & Tiilikainen 2007, 166). Asennemuutos on kaikkein tärkein lainsäädännöllinen tavoite.

Vuonna 2005 tehdyn selvityksen mukaan parisuhdeväkivallan uhreja oli runsaat 2400. Noin 90 % heistä oli naisia ja miehiä 10 %. Myös poliisin tietoon tulleiden tapausten valossa noin 90 % uhreista on naisia, noin 10 % miehiä. (Terve Suomi 2010.) Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2008 oli poliisin tietoon tulleissa perheväkivaltarikoksissa 5000 uhria. Se on kolme prosenttia edellisvuotta enemmän. Perheväkivallan uhreista naisia oli 3800 ja miehiä 1200. (Eduskunta i.a.)

Katsauksessa Perheväkivalta Suomessa 12/2009 todetaan, että poliisin tietoon tulleesta väkivallasta noin 12 % on perheväkivaltaa. Tästä yhdeksän prosenttia on naisiin kohdistuvaa ja kolme prosenttia miehiin kohdistuvaa väkivaltaa. Oikeustilaston mukaan vuonna 2007 poliisin tietoon tulleista lievistä ja perusmuotoisista ruokakunnan sisällä tapahtuneista pahoinpitelyistä 71 % oli kohdistunut yli 15-vuotiaaseen naiseen. Törkeissä pahoinpitelyissä ja henkirikoksen yrityksissä 50 % oli kohdistunut yli 15-vuotiaaseen naiseen. Vuoden 2006 kansallisen uhritutkimuksen mukaan 0,5 % naisista ja 0,2 % miehistä ilmoitti joutuneensa kuluneen vuoden aikana avo- tai aviopuolison tai vakituisen seurustelukumppanin fyysisen väkivallan kohteeksi. (Salmi, Lehti, Sirén, Kivivuori & Aaltonen 2009.)

Henkirikollisuuden seurantajärjestelmän mukaan vuosina 2003–2007 puolison, ex-puolison tai seurustelukumppanin surmaamaksi joutui 114 naista. Uhrien vuotuinen määrä vaihteli 20 ja 26 surmatun välillä. 80 % naiseen kohdistuvista parisuhdekumppanin tekemistä henkirikoksista tapahtui tilanteissa, joissa jompikumpi osapuolista oli alkoholin vaikutuksen alaisena. Naisiin kohdistuneista parisuhdetapoista, joissa kumpikin osapuoli oli rikoshetkellä selvä, joka kolmannessa tekijä oli vakavasti mielisairas ja teko liittyi mielisairauden aiheuttamiin harhatiloihin. (Salmi ym. 2009.)

Naisten riskissä joutua henkirikoksen uhriksi erot väestöryhmien välillä ovat suuret. Vuosina 2003–2007 työttömien työikäisten naisten kuolleisuus henkiri-

koksiin oli yli yhdeksänkertainen työelämässä oleviin naisiin verrattuna ja viisinkertainen naisten keskihenkirikoskuolleisuuteen nähden. Kaikista 15–64-vuotiaista naisuhreista 46 % oli työttömänä, varhaiseläkkeellä tai laitoksissa, työelämässä ikäryhmän uhreista oli 35 %. Maahanmuuttajataustaisten naisten riski joutua henkirikoksen uhriksi oli vuosina 2003–2007 kaksinkertainen kanta-väestön naisiin verrattuna. Maahanmuuttajataustaisiin naisiin kohdistuneet henkirikokset olivat pääosin etnisten ryhmien sisäisiä, 67 % liittyi parisuhdeväkivaltaan. Kantaväestön vastaavista rikoksista ne erosivat siinä, että kytkös alkoholin käyttöön yleensä puuttui. (Salmi ym. 2009.)

6.1 Lainsäädäntö

Suomessa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa on tutkittu 1990-luvun alusta lähtien. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta asetti naisiin kohdistuva väkivalta-jaoston. Jaosto julkaisi jo vuonna 1991 laajoihin selvityksiin ja kansainvälisiin tutkimuksiin pohjautuvan mietintönsä, jonka perusteella se ehdotti monia muutoksia tehtäväksi lainsäädäntöön. Jaosto ehdotti muun muassa, että siveellisyysrikoksia aletaan kutsua seksuaalirikoksiksi, pahoinpitelyt olisivat aina virallisen syytteen alaisia ja että lähestymiskielto voitaisiin asettaa väkivaltaisesti käyttäytyvälle puolisolle. (Korppi-Tommola 2001, 209.)

Väkivaltarikoksesta pitää tehdä ilmoitus poliisille. Sen voi tehdä uhri itse, tapauksen silminnäkijä tai kuka tahansa, joka on saanut teosta tiedon tai vihjeen. Tärkeää on, että poliisi saa tiedon rikoksesta mahdollisimman nopeasti. Myös perhe- ja parisuhdeväkivalta on loukkaus ja rikos ihmisoikeuksia kohtaan. (Poliisi i.a.) Haastateltuja naisia oli pahoinpidelty sekä kotona että julkisella paikalla. Joissakin tapauksissa pahoinpitely oli tapahtunut siten, että se oli tullut naapurien tietoon. He eivät kuitenkaan olleet saaneet apua ulkopuolisilta. Tämä vahvistaa käsitystä siitä, että parisuhdeväkivalta koetaan yksityisenä, pariskunnan välisenä asiana, johon ulkopuolisten on vaikea puuttua.

Myöhemmin Pasilassa sain koko kävelymatkan Haagaan turpaan. Mulla oli vielä valkoinen takki päällä, mentiin Pasilan poliisiaseman ohi, Etelä-Haagan läpi. Sen reitin mä muistan. Autoja tuli vaikka

kuinka paljon vastaan. Mun vaatteet oli aivan veressä. Lunta pidin matkalla, sillä yritin kasvoja viilentää. Sattui joka paikkaan niin paljon, niin sain pidettyä toisen silmän niin, ettei se muurautunut kiinni. Kotiin päästessä en nähnyt toisella silmällä mitään. Kukaan ei reagoinut mitenkään. Se oli mulle viimeinen pisara. (N1)

Yksi pahimpia asioita oli se, et kun kerrostaloasunnossa asuttiin, että ihan varmaan kuulu kyl kaikki. Kukaan ei ikinä tiennyt mitään, et niinku joskus kun yritin soittaa poliisia paikalle ja sitten se puhelin lähti seinästä ja lensi nurkkaan ja minä perässä. Musta oli oikeasti noloa, mut ei niinku mitään jakoo ja sit just oli hauskaa et meidän naapureita häiritsi koiran haukunta ihan hirveästi. Jos koira haukkui niin sitä valitettiin, mut kukaan ei ikinä valittanut et teillä lentää tavarat seinään tai ihminen seinään tai jotain. (N2)

Kun mä olen siellä rappukäytävässä alasti ja sitten mä soittelin ihmisten ovikelloja, että anteeksi, että voisittekste antaa mulle jonkun pyyhkeen tai jonkun ja soittaa poliisit. Ja mä sain soittaa meinaan aika monta ovikelloa, ennen kuin tuli ensimmäinen vastaan, joka oli opiskelija jolla oli siinä se asunto vaan, että hän iltaisin opiskeli siinä. Niin se oli ihan kauhuissaan ja se haki mulle pyyhkeen ja soitti poliisit paikalle. Elikkä siitä sitten seurasi se, että mä kävin tekevässä poliisille ilmoituksen... Ja eikös tässä nyt käynyt niinku aivan liian usein käy, että minä menin ja peruin sen rikosilmoituksen. Ja me jatkoimme...(N3)

Rikoksen ilmiantovelvollisuus on perusteltua hallituksen esityksen (HE6/1997, 42) mukaan lähinnä silloin, kun sen kohteena oleva rikos on erittäin vakava. Myös vakava perheväkivalta kuuluu ilmoitusvelvollisuuden piiriin. (Niemi - Kiesiläinen 2004,178). Tavallinen pahoinpitely sen sijaan ei kuulu ilmoitusvelvollisuuden piiriin. Jotta ilmoitusvelvollisuus täytyisi, täytyisi rikoksen olla ”hankkeil-la”, eli sen tulee olla suunnitelmallista. (Niemi – Kiesiläinen 2004, 177.)

Pahimmillaan lähisuhdeväkivallan uhri on joutunut pahoinpidellyksi kymmeniä kertoja. Viime vuoden aikana kuitenkin lähes 7000 poliisille ilmoitettua lievää pahoinpitelyä on jäänyt rankaisematta, koska uhri ei halunnut viedä asiaa eteenpäin. Vain noin neljäsosa perheväkivallaksi luokiteltavista tilanteista johtaa rikosilmoitukseen. (Aamulehti 3.6.2010). Rikosilmoituksen tekemisen esteenä saattaa olla esimerkiksi viranomaisen vähättelevä asenne.

Muistan kun mä olin päivystyksessä. Lääkäri tutki sitä aivotärähdystä ja muuta ja sano et sä voit lähtee kotiin. Mä sanoin et mä halusin tästä lääkärintodistuksen, et teen rikosilmoituksen. Se mieslää-

käri oli semmoinen, mä en osaa oikeen sanoo mitä se oli, kyllästynyt, semmoinen niinku et joo joo näit on kuultu ennenkin tyyliin tai ärsyyntyny. Koin että mä ärsytin häntä ihan suunnattomasti, en mä tiedä jotain semmosta kuitenkin. - No jos viranomaisilta tulee pyyntö niin minä sitten annan lausunnon. Mä sanoin että laitatko että mulla on pahoinpitelystä aivotärähdys? - Minä katson sitten mitä minä siihen laitan. Että kyllä minä täältä todistuksen kirjoitan. Että mä käsitin sen niin, että se hänen todistuksensa välttämättä ei mitenkään kauheasti auta. Mulle tuli just semmoinen olo että kirjoittaako hän edes sitä, että mulla on ollu aivotärähdys. Just semmoinen olo et mä en edes tiedä saanko mä kunnan todistusta et en mä sitä rikosilmoitusta tehny sitte. (N2)

Pelkäsin mennä kotiin, koska mä pelkäsin että hän tulee sinne ja mä saan taas selkääni. Ne poliisit vaan, että me ei voida tehdä täs mitään. Että kun mä en uskalla mennä kotiin. No me voidaan ajaa tuossa toisella puolella puistoo, kun sä kävelet, että katotaan että sä pääset kotiin. No kun se tulee peräs, no se asia sun pitää sopii sen kans keskenään. (N2)

Sama nainen oli yrittänyt saada apua sekä lääkäriltä että poliisilta. Lääkäriin suhtautumisen vuoksi nainen jätti rikosilmoituksen tekemättä. Poliisit olivat todenneet olevansa estyneitä auttamaan naista. He olivat ainoastaan tarjonneet saattoapua kotiin, vaikka nainen olisi halunnut heidän ottavana asuntonsa avaimen pois mieheltä.

Jatkossa perheväkivalta tulee johtamaan rangaistukseen yhä useammin, sillä uusi laki muuttaa lähisuhteissa tapahtuvat lievät pahoinpitelyt yleisen syytteen alaiseksi. Lakimuutos tuo rangaistusjärjestelmän piiriin noin 5000 uutta lähisuhteessa tapahtuvaa lievää pahoinpitelyä. (Aamulehti 3.6.2010.) Tämä koskee myös rekisteröidyn parisuhteen osapuolia, sekä sellaisia läheisiä suhteita, joiden osapuolet asuvat erillään tai ovat eronneet. (Brax 1.10.2010.) Muutos on tullut voimaan vuoden 2011 alussa.

Lakimuutos tarkoittaa, että rikosasia on käsiteltävä, vaikka asianomistaja vastustaisi sitä. Useimmissa tapauksissa uhriin kohdistuu suoraa tai epäsuoraa painostusta ja sen vuoksi syyte jää usein nostamatta. Muutos on tärkeä uhrille, mutta se myös viestii yhteiskunnan asenteesta lähisuuhdeväkivalta kohtaan. Sen avulla tehdään selväksi, että lähisuuhdeväkivalta ei ole hyväksyttävää, vaan se on rangaistava rikos. (Aamulehti 3.6.2010.) Hallituksen esityksen kattamien lä-

heisissä suhteissa tapahtuvien lievien pahoinpitelyjen osalta vaikutukset kohdistuisivat käytännössä siten useammin naisiin rikoksen uhreina. Näin uudella lailla arvioidaan olevan myönteisiä sukupuolivaikutuksia naisen asemaan rikoksen uhrina. Se velvoittaa viranomaisia puuttumaan myös lieviin tekoihin. (Finlex i.a.)

Naisiin kohdistuvaa lähisuhdeväkivaltaa ei oteta riittävän vakavasti. Siksi uusi laki on tärkeä. Syyskuussa 2010 julkaistiin Euroopan komission erityisbarometritutkimus, jonka mukaan 32 % suomalaisista ei pidä lähisuhdeväkivaltaa aina rangaistavana rikoksena. Euroopan laajuisesti luku on 12 %. YK:n naisten syrjintää koskevaa yleissopimusta valvova CEDAW-komitea on toistuvasti huomauttanut Suomea siitä, että naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ei tunnisteta sukupuoleen perustuvaksi syrjinnän muodoksi. (Brax & Järvinen 7.10.2010).

Oikeusministeriössä on meneillään lainmuutosvalmistelu puolustuskyvyttömään henkilöön kohdistuvan sukupuoliyhteyttä koskevan teon säätämisestä raiskaukseksi. Siinä esitetään myös määräystä asianmukaisen oikeuslääketieteellisen tutkimuksen saamiseksi, vaikka uhri ei tekisi rikosilmoitusta. (Marttila 2010.)

6.2 Lähestymiskielto

Ensimmäisiä konkreettisia lainsäädännöllisiä hankkeita Suomessa parisuhdeväkivaltaan puuttumiseksi oli laki lähestymiskiellosta vuonna 1999. Perheväkivaltaan puuttumisen keinot oli koettu puutteellisiksi ja uhrin asema heikoksi. Mallia otettiin Ruotsista, jossa vastaava laki oli jo voimassa. Lähestymiskiellon edellytyksenä on henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuvan rikoksen uhka. Lähestymiskiellon saamisen edellytyksenä ei tarvitse olla epäilyä jo tapahtuneesta rikoksesta. (Niemi-Kiesiläinen 2004, 241.) Uhkan osoittaminen vaatii kuitenkin näyttöä useista rikoksista tai pitkäaikaisesta häirinnästä. Tällaisessa tilanteessa lähestymiskielto ei tarjoa riittävää suojaa rikoksen uhrille. (Niemi-Kiesiläinen 2004, 259.)

Perusmuotoisen lähestymiskiellon saanut henkilö ei saa tavata suojattua henkilöä, ei ottaa tähän yhteyttä eikä seurata tai tarkkailla tätä (LähKL 3.1§). Laajen-

nettu lähestymiskielto sisältää määräyksiä siitä, että kieltoon määrätty ei saa oleskella suojatun vakituisen asunnon, loma-asunnon, työpaikan tai muun niihin rinnastettavan oleskelupaikan läheisyydessä (LähKL 3.2§). Lähestymiskielto voidaan määrätä vuodeksi ja sitä voidaan pidentää kahdella vuodella. Perheen sisäinen lähestymiskielto lisättiin vuonna 2005 ja se voidaan antaa kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan. (LähKL 7§). Lähestymiskiellon rikkomisesta seuraa lievempi seuraamus kuin pahoinpitelystä tai laittomasta uhkauksesta. Lähestymiskiellon rangaistus on sakko tai maksimissaan yhden vuoden vankeusrangaistus. (Niemi-Kiesiläinen 2004, 260.)

Haastatelluista naisista kukaan ei ollut hakenut lähestymiskieltoa. Yksi naisista oli suhteen päättymisen jälkeen uhannut ottaa yhteyttä poliisiin, kun miehen yhteydenotot jatkuivat suhteen päättymisen jälkeen. Yksi haastatelluista oli uhkaillut lähestymiskiellolla suhteen päätyttyä, mutta ei ollut kuitenkaan lähtenyt hakemaan sitä, koska uhkan osoittaminen olisi ollut vaikeaa.

Kun tein poliisille ilmoituksen, tuli se pelko, että se tappaa mut. Silloin se sano, et mee kerran vielä, niin mä tapan sut. Se jäi niinku tonne, sitä ei vaan uskaltanu, että se löytää mut joku päivä kuitenkin ja tappaa. (N1)

Kyllä hän soitti jonkun kerran silloin alkuvaiheessa, mä sanoin vaan, että mulle ei tarvi soitella. Että jos rupee tuleen puheluita, niin mä katson että ne on häiriösoittoja ja teen poliisille ilmoituksen ja hän kyllä sitten usko. (N3)

6.3 Parisuhdeväkivallan sovittelu

Sovittelu on suhteellisen nuori toimintamalli rikosasioissa. Lähisuhdeväkivalta-tapausten sovittelun mahdollistava laki on ollut voimassa vuodesta 2005 lähtien. Vuonna 2009 rikosten ja riita-asioiden sovittelukäsittelyyn tuotiin lähes 12 000 rikosta tai riita-asiaa. Suomessa rikosten sovittelujärjestelmään on aina tullut melko paljon väkivaltarikoksia. Kaikista vuosittain soviteltavista rikoksista lähes puolet on väkivaltarikoksia ja lähisuhdeväkivallan osuus on noin 8-9 prosenttia. (Brax 1.10.2010.)

Vain poliisilla ja syyttäjällä on oikeus lähettää lähisuhdeväkivaltatapaukset sovitteluun. Tämä poikkeaa muista rikoksen sovitteluun tulevista asioista. Sosiaaliviranomaisille ja asianosaisilla itsellään ei ole aloiteoikeutta tässä asiassa. Menettelyllä halutaan korostaa poliisin ja syyttäjän vastuuta sovittelusta tiedottamisesta ja sovitteluun ohjaamisessa sekä varmistaa, että tapaukset tulevat rikosoikeusjärjestelmän tietoon, vaikka ne olisivat myös sovittelumenettelyssä. (Brax 1.10.2010.)

Lievissä lähisuhdeväkivaltatapauksissa asianosaiset eivät enää voi perua rikosilmoitusta. Uuden lainsäädännön myötä poliisi ja syyttäjä tulevat usein harkitsemaan sovittelua niissä tapauksissa, jotka ennen vedettiin pois rikosoikeusjärjestelmästä. Tämä antaa poliisille ja syyttäjälle entistä enemmän harkintavalttaa sovittelumenettelyn suhteen. (Brax 1.10.2010.)

Lähisuhdeväkivallan sovittelua on pidetty kiistanalaisena menetelmänä, jota toteutetaan epäyhtenäisesti eri puolilla maata. Poliisin ja syyttäjän henkilökohtaiset näkemykset ja asenteet vaikuttavat osittain siihen, lähetetäänkö tapaus sovitteluun. Sovitteluun lähettäminen riippuu myös siitä katsotaanko tapauksen soveltuvan siihen. (Brax 1.10.2010.)

Sovittelun on katsottu tietyissä tapauksissa soveltuvan lähisuhdeväkivaltaan. Sen ei kuitenkaan ole katsottu soveltuvan pitkään jatkuneeseen lähisuhdeväkivaltaan. Lähisuhdeväkivalta on monimutkaista ja se vaatii tapauskohtaista punnitsemista. Sovittelu voi olla hyvä perhesuhteiden kannalta, mutta sovittelua ei tule käyttää seuraamusten sijasta. (Flinck & Iivari, 2004.) Naisasialiitto Unioni on vastustanut voimakkaasti sovittelun käyttöä lähisuhdeväkivallassa. Sen mukaan väkivaltarikosten käsittely kuuluu aina oikeusjärjestelmälle. Naisasialiitto on vaatinut, että sovittelu poistetaan kansallisesta väkivallan vähentämishjelmasta. (Naisunioni i.a.)

7 SELVIYTYMINEN

Selviytymisen kokemuksissa keskeistä on se, että nainen saa omalle elämälle ja toiminnalle jonkin merkityksen. Vahvojen merkitysten avulla nainen voi kestää koviakin kokemuksia ja kärsimystä. Hyvin usein naisen elämän tärkeimmät merkitykset liittyvät lapsiin. (Näre 2004, 77.) Haastattelujen perusteella väkivaltaista selviytyminen merkitsee sitä, että on säilynyt hengissä, päässyt eroon väkivaltaisesta suhteesta ja että pystyy ajattelemaan omaa tulevaisuuttaan ja rakentamaan uudenlaista identiteettiä väkivaltaisen suhteen jälkeen.

Kaikki aineistomme tarinat ovat selviytymiskertomuksia. Kokemuksen jakaminen on yhteyden saamista muihin ihmisiin. On tärkeää, että uhri voi käydä läpi kokemansa muistot. Selviytymiseen liittyy mahdollisuus käydä kokemuksiaan läpi uudelleen ja uudelleen turvallisessa tilanteessa. Vähitellen uhri voi alkaa nähdä kokemuksiaan kokonaisuutena jota voi työstää eteenpäin. Kun tunteet kohdataan turvallisesti, niitä ei enää tarvitse pelätä tai vältellä. Uhri voi realistisesti arvioida mennyttä. Selviytymisen myötä traumakokemusten merkitys vähenee omaa identiteettiä määrittävinä tekijöinä. (Kaukonen, Raijas, Silver & Valkama 2003, 41 – 44.)

Tutkimukseemme osallistuneista viidestä naisesta neljä oli irrottautunut väkivaltaisesta parisuhteesta ilman viranomaisapua. Viidestä haastatellusta naisesta yksi oli hakenut ja myös saanut apua sekä lähipiiristä että viranomaiselta. Yksi haastateltava haki apua väkivaltaisen suhteen aikana sekä lääkäriltä että poliisilta, mutta ei saanut apua. Yksi haastateltava teki rikosilmoituksen, jonka perui. Myöhemmin hän haki apua irrottauduttuaan ensin väkivaltaisesta suhteesta. Yksi mietti avun hakemista, mutta ei uskaltanut, sillä pelkäsi siitä seuraavaa väkivaltaa. Yksi haki tukea vain lähipiiristä siinä sitten kuitenkin onnistumatta.

Lähipiiristä ei välttämättä saa apua, vaikka uskaltaisikin kertoa väkivallasta omassa parisuhteessa. Omalle äidille kertominen ei tuonut apua eräälle haastateltavalle. Äidin oma väkivaltainen parisuhde saattoi vaikuttaa siihen, että hän ei pystynyt auttamaan tytärtään, kun oli itsekin avun tarpeessa.

Mutta se mikä tässä on jännää, niin äitihän ei tukenut ikinä mun irtipääsemistä. Kun se on oikeastaan ainoa, jolle mä kerroin. Niin mä sain sieltä semmoista palautetta, että ei tässä mitään, että katsos kun miehet on vähän tommosia, kyllä se vanhemmiten rauhoittuu. Ja sitten kun mennään tähän suhteeseen, niin sieltä sain palautetta, että tämä on ihan normaalia. (N4)

Väkivallan ilmenemisen jälkeen äiti kommentoi tilannetta vähättelevästi. Äidin kommentti vaikutti siihen, että nainen jäi suhteeseen, vaikka koki suhteen huonoksi.

Äiti sanoi, että onpa kurja juttu, mutta kyllä se on niin että jotkut miehet on niin kuin malttamattomia, ei niitä voi ärsyttää niin pitkälle, että ne tuolla lailla tekee. Että siinä vaiheessa alkoi semmoinen, ei nyt aivopesu, mutta että aijaa, että äitikin sanoi noin. (N4)

Myös vanhat asenteet parisuhteessa onnistumisesta ja epäonnistumisesta voivat vaikuttaa siihen, miten väkivallasta ajatellaan. Häpeän tunne parisuhteessa epäonnistumisesta voi estää selviytymistä. (Husso 2003, 262.) Eräs haastatelluista naisista kertoi tuntemuksistaan näin:

Ehkä sitä halusi uskoa, että tää muuttuu tästä itekseen paremaksi. Tai ehkä sitä jossain määrin kanto syyllisyyttä. Ettei halunnu luovuttaa, ettei halua antaa periksi. (N2)

Sama nainen kertoi että ei ole itsekään ymmärtänyt miksi on ollut suhteessa miehen kanssa. Mies oli edustanut kaikkea sellaisia asioita, joista hän ei edes pitänyt. Heillä oli esimerkiksi täysin erilaiset taustat ja mielipiteet politiikasta lähtien. Ainoa yhdistävä seikka oli sama työpaikka. Mies ei edes koskaan luvannut parantaa tapojaan, joten ainoaksi syyksi suhteen jatkumiselle oli häpeä parisuhteen epäonnistumisesta.

Mä olisin halunnut olla se, joka menee naimisiin ja pysyy naimisissa, kun vanhemmatkin oli eronnut. (N4)

Nainen oli eronnut ennen väkivaltaisen suhteen alkamista pitkäaikaisesta poikaystävästä. Tämän vuoksi hän halusi epätoivoisesti onnistua uudessa suhteessa, vaikka mies olikin väkivaltainen.

Jos uhrilla ei ole ketään kenen kanssa puhua, jäävät asiat pitkälti käsittelemättä. Selviytymiseen vaikuttaa olennaisesti myös ympäristön reaktiot ja resurssit auttamiseen. Ympäristön reaktiot voivat joko helpottaa tai vaikeuttaa selviytymistä. Juha Kääriäisen tekemän tutkimuksen mukaan peräti 35 prosenttia parisuhdeväkivaltaa joskus kokeneista ei ollut koskaan puhunut asiasta kenenkään kanssa. Nämä tapaukset on katsottu olevan lieviä väkivallantekoja sillä noin 92 prosenttia fyysisen vamman saaneista oli puhunut jollekin tapahtuneesta. (Kääriäinen i.a.)

Mä tiesin, että ihmiset ei halua nähdä niitä asioita, niin mä en niitä näytä. Mä tavallaan suojelin itseäni, kun mä suojelin muita. Enhän mä mitään itseäni suojellu, mä tuhosin itteeni niinku kokoaikaisesti. Et henkinen ja sisäinen kärsimys mitä peittää, se on niin paljon voimallisempaa, se että se oikeesti kalvaa mun sydäntä. (N1)

Nainen uskoi suojelevansa itseään, kun ei kerro väkivallasta muille. Toisaalta hän myös halusi peitellä asiaa sen vuoksi, että koki ihmisten haluavan sitä. Hän ajatteli, että ihmiset eivät halua tietää parisuhteessa olevasta väkivallasta, koska eivät tiedä miten siihen pitäisi suhtautua.

Väkivallan uhrin trauman käsittelemiseksi tarvitaan empaattista suhtautumista ja kuuntelemista. Usein väkivallan uhria on kohdeltu kuin esinettä. Siksi hän tarvitsee kokemusta kunnioituksesta ja välittämisestä. Läheinen ja välittävä suhde auttaa rakentamaan rikottua turvallisuudentunnetta ja uskoa omaan arvoon. Tällaisena selviytymisen verkkona voi toimia myös yhteiskunnan tarjoama tuki. Traumaattisten kokemusten prosessoiminen edellyttää usein ammatillista terapiaa. (Kaukonen ym. 2003, 44 – 45.) Haastatteluissa tuli ilmi sekä positiivisia että negatiivisia kokemuksia eri auttajatahojen toiminnasta.

Ensimmäisen kerran hakeuduin psykologin luokse, mun pitää saada asia ulos päästäni, ulos suustani ja tästä ei tule yhtään mitään, mun rupes tulee hirvee viha kaikkea kohtaan. Muutaman kerran kävin psykologin luona, mutta se loppu sitten hänen tosi ammattimaiseen kommenttiinsa. Kerrankin vihdoon saa sen suunsa auki, niin sit tulee tommosta kommenttii. Se oli aika, aika raadollinen ja siinä ei sitten paljon sillä hetkellä auttanu mikään muitten ihmisten selitykset siihen, että kyseessä on kielimuuri, ei se oo tarkoittanut tommosta. Mut siis oli mitä tahansa niin ei tommosta voi sanoa, se

on ammatti-ihminen, sen pitäisi löytää joku ihan muu sana siihen.
(N1)

Tämän kokemuksen jälkeen nainen ei enää halunnut keskustella asiasta kenenkään virallisen tahon edustajan kanssa. Hän koki, että psykologin kommentti, joka myöhemmin paljastui kielimuurin aiheuttamaksi väärinkäsitykseksi, oli niin epäammattimainen, että se esti asiakassuhteen jatkumisen. Samalla nainen koki, että hän ei enää halua hakea apua muualtakaan.

Siellä oli tosi älykäs lääkäri, se tuli ja kysyi sitte siitä, että anteeksi, mut hän nyt kysyis, että oletko joutunut kotiväkivallan uhriksi. Niin mä sanoin, että olen ja hän sitten hoitajan kans, mun mielestä tosi ammattitaitoisesti keskusteli mun kanssa. Kun ihmiset vaan osaa olla sellaisia, niin sitten mä sain heti seuraavaksi päiväksi sosiaalihoitajalle ajan. (N3)

Tämän naisen kohdalla lääkärin ja hoitajan asiallinen suhtautuminen auttoi häntä saamaan ympärilleen tukiverkon, jonka avulla hän pääsi irtautumaan väkivaltaisesta parisuhteesta.

7.1 Selviytymisen vaiheet

Tuija Forsberg ja Kaisa Kapanen ovat pro gradu tutkimuksessaan parisuhdeväkivallasta irrottautumisesta ja selviytymisestä luoneet omien havaintojen pohjalta parisuhdeväkivallasta irrottautumisen vaihemallin, jossa he näkevät selviytymisen pääasiallisesti irrottautumisen jälkeisenä prosessina. He erottelevat prosessissa viisi vaihetta, jotka ovat valmistautumisvaihe, irrottautumisvaihe, uuden elämän harjoitteluvaihe, itsensä etsimisen vaihe ja uuteen minään kiinnittymisen vaihe. (Forsberg & Kapanen 2005.)

Valmistautumisvaiheessa väkivaltaisessa suhteessa elävä nainen havahtuu omaan tilanteeseensa ja halu muutokseen herää. Hän voi tehdä irtiottoja parisuhteesta, mutta saattaa palata vielä suhteeseen ja uskoa miehen muuttumiseen. (Forsberg & Kapanen 2005.) Tämä tuli ilmi myös omassa tutkimusessamme. Kaikilla haastateltavilla oli useampia yrityksiä irrottautua suhteesta. Nainen selviytyy, kun hän löytää omanarvon tunteensa. Haastattelujen kautta

välitty kuva naisista, jotka ovat halunneet selviytyä. Naiset yrittivät löytää oikeaa hetkeä ja sopivaa keinoa irtautua väkivaltaisesta suhteesta. Tämä vaati usein monia yrityksiä.

Niinpäin se kuitenkin aina meni, että hän otti aina yhteyttä, että mä en koskaan ottanu yhteyttä sen jälkeen, jos jotain oli sattunu. Joskus hän tuli vaan ja seiso mun oven takana pakkaamansa kassi kädessä ja sit päästin hänet sisään ja sit tää jatku ja toistu. Ei se varmaan ihan joka viikonloppu ollu, mutta pari kertaa kuussa nyt ainakin. (N2)

Sitten mä rupesin tuleen itselleni jotenkin niin näkyväksi, siinä maailmassa mä en pystynyt tekemään sille yhtään mitään. Että jotenkin se maailma niin kun pakotti edelleen käyttäytymään niin kuin mä en olisi halunnut käyttäytyä. Ja pakotti niihin tilanteisiin ja just siihen sitä väkivaltaa ja semmoista mieletöntä hyväksikäyttöä mitä se koko maailma on. (N5)

Aluksi naiset vähättelevät väkivaltaa ja uskovat muutoksen olevan mahdollista. Väkivalta kuitenkin ajan mittaan usein muuttuu vakavammaksi ja se voi saada naiset hakemaan apua aluksi sosiaalisesta piiristä. (Ojuri 2001,178.) Tyypillistä on, että naiset uskovat väkivallan olevan ohimenevä ilmiö. Jos väkivallasta yritetään aktiivisesti tehdä näkymätöntä, johtaa se usein perheen eristäytymiseen ja samalla usein myös väkivallan pahenemiseen. (Ojuri 2001,179.)

Se meni hyvin pikku hiljaa siihen väkivaltaan. Että en mä voi sanoa mikä oli eka kerta tai mikä on sitä väkivaltaa. Se ottaa siitä käsivarresta kiinni ja seuraavalla kerralla vähän lujempaa, liukuu siitä sit väkivallan puolelle. Se pikkuhiljaa paheni koko ajan ja ne seuraukset oli sit pahempii, että se löi niin lujaa jo päätä lattiaan että tuli aivotärähdys. (N2)

Se hieroja olikin ollu poliisi. Sieltä tuli ihan faktaa, kaikki tää väkivallan kierre ja kaikki. Miten mä en ollu osannu ollenkaan mistään lukea, kun mä ajattelin, että kun mä en oo semmosessa suhteessa. (N4)

Irrottautumisvaiheessa tapahtuu suhteesta lähteminen. Lopullista irrottautumis päätöstä usein edeltää viimeinen pisara, mikä voi olla totaalinen väsyminen väkivallan uhan alla elämiseen. (Forsberg & Kepanen 2005.) Omassa tutkimuksemme viimeinen pisara oli usein jokin konkreettinen tapahtuma, joka herätti ratkaisun tekemiseen ja päätökseen.

Se tuli näitten viimeisten turpaan vetojen jälkeen. Se vaan tuli niin voimallisesti, nämä ei oo mun vikaa. Mä en oo oikeesti maan matonen. Pelko tuli niin konkreettisesti siihen, että jos se saa jo jotain tällaista aikaiseksi, niin luoja kiitos mä olen tässä. Että mä olen nyt tässä, enkä siellä katuojassa hangessa piestynä. Et mä oon päässy kotiin. (N1)

Ja kaikkein huvittavinta on se, et se suhde päättyi siihen, kun hän potkaisi mun auton etuoven sisään, niin sitä mä en sietänyt. Että muhun saa koskea ja mua saa hakata, ja se ei mitään jos mä joudun sairaalaan tai lääkäriin, mutta mun autoon ei kosketa. (N2)

Tää kaikki loppu silloin toissa kesänä. Mä petin mun miestä siis sen kanssa, jonka jälkeen se siis meinas tappa mut. Mulla on autossa veitsenjälkiä auto täynnä. Niin sitte mä sain jotenki tönästyy sen sieltä autosta pois. Sen jälkeen ei sitte olla oltu yhtään missään yhteydessä. Että mä tiedän, että mä en oo sen kanssa missään tekemisissä. Mut sen piti yrittää tappa mut, ennen kuin niin tapahtu. (N5)

Eräs nainen oli saanut miehen lopettamaan fyysisen väkivallan itseään kohtaan, jonka vuoksi mies purki aggressiivisuuttaan toisella tavalla. Tämän seurauksena nainen vähitellen ymmärsi, että suhde ei voi enää jatkua.

Hän sen kesän aikana ymmärsi kyllä sen, että mä en todellakaan hyväksy sitä että muhun kosketaan. Hän rupesikin lyömään koiria. Ilmoitin herralle, että ei ole tänne asiaa, jos koirat ei saa olla rauhassa. No senkin hän usko. Sitte siinä meni vähän aikaa, niin hän rupes heitteleen tavaroita ja rikkomaan niitä, eli aina löytyi joku korvaava tapa. Siinä vaiheessa sitten kun ensimmäinen tavara lensi seinään, niin mä sanoin että herra menee perässä. Että se loppu siihen, että se oli vasta mulle se kohta, että nyt tää on tässä. (N3)

Sama nainen kuvaa irrottautumistilannetta toisesta suhteesta, jossa oli henkistä väkivaltaa ja alkoholin liikakäyttöä.

Mullekin tuli se viinin ja oluen juonti päivittäin. Jossain vaiheessa mä huomasin, että kun ottaa tarpeeksi, niin mä en kuule enää mitään. Eli silloin se voi niinku sanoo mulle ihan mitä tahansa, mut kun mä oon tillin tallin taivasalla, niin mä en tajuu sitä. Mä yks kauden päivä vaan pysähdyin, et mähän olen alkoholisoitumassa hirveitä kyytiä. Et haluanko mä tätä. Mä totesin, että en todellakaan, niin mä vain ilmoitin sille, et tää on tässä. Tos on ovi, niinku siitä kerta laakista. (N3)

Forsbergin ja Kepasen tutkimuksessa uuden elämän harjoitteluvaiheessa on keskeistä itsenäisen elämän opetteleminen. Kun väkivalta on väistynyt naisen elämästä, hän alkaa sopeutumisen uuteen identiteettiinsä ja uudenlaisen arjen opettelun. Mies saattaa kuitenkin tässä vaiheessa häiriköidä naista ja menneet muistot väkivaltaisesta kokemuksista hallitsevat edelleen naisen mielessä. Tässä vaiheessa eletään päivä kerrallaan. (Forsberg & Kepanen 2005.)

Mä luulen, että siellä sosiaalihoitajan luona Mariassa mä löysin sen oman selkärangan takasin. Että vaikka kuitenkin oltiin tekemisissä sen jälkeen niin kyllä mä uskon, että hän näki sen. Siis mä voin kuvitella, että mun ryhtikin on ollu varmaan ihan erilainen, että hän niinkun näkikin että mä olen ihan tosissaan. (N3)

Olen huomannut, että kyllä ihminen voi olla tasapainoinen ja onnellinen vaikka elää yksinkin. Eli mulla on niin paljon ystäviä. Vaikka mä elän yksin, niin en mä suinkaan ole näinä vuosina ollut yksinäinen. Ja toki olen ihan onnellinen. Jos sattuu näin, että löydän semmoisen miehen joskus, että mä tunnen oloni hänen rinnallaan turvalliseksi. Mutta se on se ykkösasia, että mun täytyy tuntea todella turvalliseksi oloni, että jos on vähänkin jotain, niin mä en enää laita voimiani semmoiseen (N3)

Kyllä se siihen luottamukseen vaikuttaa ja perusturvaan ylipäätään, että oonko mä välttämättä missään turvassa. Se tuli kerran sillai yöllä siis, että sillä ei ollu avaimia eikä mitään niin se sai jotenki meidän oven auki kerrostalossa ja sit se tuli ja riuhto mut sängystä ja veteli pitkin seiniä. Niinku semmosesta jääny, että sitä heräili tosi monta vuotta ihan kaikkeen. Sit piti vaan lisätä kissojen määrää niin pysty jotenki laittaa sen niinku siihen, että okei, se on kissa, joka rapisee. (N5.)

Kuinka vaikeeta se irtautuminen sitte. Kuin pitkälle piti mennä sen tilanteen. Nyt on itellä semmonen olo, että mä tiedän, että jos se ottaa yhteyttä niin mä voin luottaa siihen itsessäni. Että jos se tulee vastaan niin mä vaihdan tien toiselle puolelle, vaihdan kokonaan suuntaa, puikkelehdin jonnekin. (N5.)

Vähitellen naisten elämä on alkanut muotoutua uudelleen ja he kertoivat uuden elämänvaiheen vaikuttaneen heihin kokonaisvaltaisesti. Eräs nainen kertoi muuttuneensa myös ulkoisesti.

Vaikka parisuhde päättyisikin, nainen ei aina pääse väkivallasta eroon. Väkivalta usein vain muuttaa muotoaan. Tutkimuksen mukaan runsaat puolet niistä

miehistä, jotka olivat parisuhteen aikana käyttäytyneet väkivaltaisesti, käyttäytyi häiritsevästi tai väkivaltaisesti myös eron jälkeen. Yleisintä oli uhkailu ja häiritä puhelimella tai muilla viestintävälineellä. Kuusi prosenttia väkivaltaisesta puolisoista eronneista naisista oli kokenut lyömistä tai käsiksi käymistä eron tai erilleen muuttamisen jälkeen. (Piispa, Heiskanen, Kääriäinen & Sirén 2005.) Haastatelluista naisista kolmea oli yritetty häiritä suhteen jälkeen eri tavoin. Eronneilla väkivallan kokemukset ovat yleisiä. Lähes puolet avio- tai avoeron läpi käyneistä naisista kertoo kokeneensa vähintäänkin uhkailuja entisen puolisonsa taholta.

Varmaankin pari vuotta siinä yritti kirjettä ja kaikkea. Mä olin jotenkin niin hädissäni ja peloissani ja kyllä silloin oikeasti pelkäsin kun oli just se erovaihe kun se uhkasi ja teki kaikkea. Mä oikeasti pelkäsin, että se tulee moottorisahan kanssa mun oven läpi. (N4)

Itsensä etsimisen vaiheessa kiinnitytään yhteiskuntaan uudelleen ja sosiaalinen elämä alkaa laajentua. Vähitellen pelko, syyllisyys ja häpeä alkavat väistyä elämästä ja nainen pystyy puhumaan väkivaltakokemuksistaan ja käymään niitä läpi. Tarve käsitellä asioita voi saada hakeutumaan ammattiauttajan luo. Omat tarpeet tulevat esiin ja omaa identiteettiä etsitään. Lopulta uuteen minään kiinnittymisen vaiheessa nainen on lopullisesti irrottanut väkivaltaisesta suhteesta myös henkisesti. Väkivaltakokemukset eivät enää hallitse elämää vaan hän pystyy luottamaan ihmisiin ja suhtautuu luottavaisesti tulevaisuuteen. (Forsberg & Kepanen 2005.) Tämä näkyi myös omassa tutkimuksessamme haastateltavien kertomuksissa. Oman itsen arvostaminen ja turvallisuuden tunteen kokeminen ovat tulleet kaikille naisille tärkeiksi ja niistä ei olla enää valmiita luopumaan parisuhteen vuoksi.

Mä nautin tällä hetkellä omasta rauhasta ja omasta vapaudesta, en ole kenellekään tilivelvollinen. Kukaan ei voi sanoa mulle mitään mun tekemisistä. Mä voin tehdä ihan just niinku mä itse haluan, mikä musta tuntuu parhaalta. Nyt päivä päivältä oikeesti kasvaa vaan isommaksi ihmiseksi. Mä olen mä! Jos joskus tulee joku kohdalle, mä tiedän mitä mä haluan ja minkä arvoinen mä oon. Mua ei pysty kukaan enää satuttaan, enää sitä tunnetta ei pääse tulemaan, koska järki vaikuttaa paljon voimakkaampana. (N1)

No mun tulevaisuuden suunnitelmat on siinä, että mä jatkan elämäni tällä tavalla. Mä pyrin siihen, että mulla on ihan hyvä tasa-

painoinen sosiaalinen elämä. Olen ihan valmis uusiin suhteisiin, jos löytyy mies ja on molemminpuolinen kiinnostus, mikäli on turvallinen olo. En ole valmis siihen, että mä maksaisin henkisesti tai fyysisesti siitä suhteesta. Kyllä se semmosen vaatimuksen on lyönyt, että en tiedä onko se mahdollista., että löytyykö semmosta vai. Mutta kritiikkiä on varmasti hyvin paljon enemmän kuin olisi ilman näitä kokemuksia. Ja aivan varmasti nukun edelleen ovet auki. Mulla pitää aina olla pakotie. Pitää olla tie ulos. (N3)

Mä olen nyt saanut olla vuoden ihan rauhassa ja elämä on muuttunut ihan hirvevän paljon siitä. Mä olen tullut takaisin samaksi ihmiseksi mikä mä olin ennen sitä suhdetta, mutta myös satatuhatta kertaa voimakkaampana ja tietoisempana omasta itsestäni, perhe-taustasta, ystävistä ja ihmissuhteista. (N4)

Siellä naistenlinjan ryhmässä mä tajusin kuinka onnekas mä olen kun avauduin olemaan ikään kuin heikko. Eli mä avauduin sillä lailla, että mä tarvitsen ammattiapua. Siellä ryhmässä kun on ollut ihmisiä ja myös niillä oli tosi paljon psyykkisiä ongelmia. Mä toistaiseksi olen tästä selvinnyt yli vain unilääkkeellä. (N4)

Naisten väkivallasta selviytymisen kohdalla on todettu kunnallisten sosiaali- ja terveyspalveluiden riittämättömyys. Nämä palvelut eivät pysty vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin ja apu jää pinnalliseksi. Lyhyiden kriisihoitojen jälkeen asiat helposti ajautuvat takaisin samaan pisteeseen. (Ojuri 2001,187.) Haastatelluista naisista moni oli joutunut turvautumaan terveyskeskuksen ensiavun palveluihin. Vammojen hoidon jälkeen terveyskeskuksesta palattiin useimmiten kotiin. Vain yhden haastateltavan kohdalla päivystävä lääkäri oli kysynyt onko kysymyksessä perheväkivalta ja uhrille oli järjestetty tapaaminen sosiaaliohjaajan luokse.

7.2 Selviytymiskeinot

Naiset etsivät ja löytävät monia perusteita jatkaa elämää väkivaltaisessa parisuhteessa. Sen vuoksi he hakevat erilaisia keinoja selviytyäkseen ja kyetäkseen hoitamaan arkielämän rutiinit. Naiset eivät ole pelkästään uhreja, he sinnittelevät, selviytyvät ja kantavat vastuuta monista asioista. Yksi selviytymiskeino on tehdä väkivalta näkymättömäksi vaikenemalla ja salaamalla sen olemassaolo. (Ojuri 2006, 24.) Kaksi haastatelluista naisista salasi suhteessa olevan väkivallan hyvin pitkän aikaa.

Sitte kun oli jotain, oli muiden ihmisten kanssa tekemisissä, niin oikeesti sitä vaan veti semmosen kuoren, naamion päällensä. Että kaikki on hyvin, eikä kukaan huomaa yhtään mitään ja oikeesti kukaan ei nähny mitään. Että se on jännä, miten ihmiset pystyy periaatteessa pitkiäkin aikoja peittämään asioita, että niihin ei kiinnitetä huomiota. (N1)

Mä en puhunu mun veljille enkä kenellekään näistä asioista mitä tapahtu. (N4)

Muita selviytymiskeinoja ovat ”kyllä minä pärjään” asenne, varuillaan olo, miehen käytöksen lukeminen ja vaarallisten tilanteiden ennakointi, oman käytöksen kontrolloiminen, miehen miellyttäminen ja omien tunteiden jäädyttäminen. (Ojuri 2006, 24.)

Mä sitten aina peräännyin ja ehkä osasin pikkasen lukeeki, että miten hän käyttäytyy. Että okei, mun ei kannata enää jatkaa ja mä lähen lenkille. (N4)

Mä vaan olin niin hiljaa, ettei vaan enää tapahdu mitään. Mä en uskaltanu vastata mihinkään puheluihin, koska mä olin siellä talossa, mä ajattelin että jos se suuttuu ja rupee raivoon uudelleen. (N4)

Tässä suhteessa nainen kunnioitti miestä hänen saavutuksiansa vuoksi. Hän koki, että mies on kokenut ja tietää asioista enemmän kuin hän itse. Tämän vuoksi hän ymmärsi miehen asettamia ehtoja ja rajoituksia, eikä osannut edes kyseenalaistaa niitä. Nainen selitti miehen käytöksen johtuvan työkiireistä ja stressistä, eikä halunnut omalla käytöksellään aiheuttaa enempää paineita miehelle.

Jokaisella haastateltavalla oli omat keinonsa ja tapansa selviytyä. On sanottu, että ne ovat silloin hyviä, kun ne täyttävät tehtävänsä mielenterveyden ylläpitämisessä. Joskus selviytymiskeinot ovat sellaisia, että niillä pidetään tunteet ja muistot poissa tietoisuudesta. Tietoisuuden voi sitoa addiktioilla, pakonomaisella työnteolla, urheilulla, lasten hankinnalla ja jopa kivulla. Selviytymiskeinot voivat olla tuhoisia ja järjettömältä tuntuvaa toimintaa. Seurauksena voi olla toimintakyvyn romahtaminen tai syvä kriisi. Rakentaviksi selviytymiskeinoiksi sanotaan niitä keinoja, jotka tukevat ja edistävät tapahtumien käsittelyä. Tällaisia ovat esimerkiksi itseilmaisu, liikunta ja rentoutuminen. (Kaukonen ym. 2003, 45

- 46.) Eräs nainen oli purkanut tunteitaan ja ajatuksiaan kirjoittamalla runoja suhteen päättymisen jälkeen. Tällä tavalla hän oli vienyt oman selviytymisprosessinsa päätökseen.

Olen kirjoittanut hirveesti runomuodossa vihkoon. Toiseen vihkoon purin kaiken ja revin sivut. (N1)

Selviytymisen keinot voivat olla monenlaisia. Joku pienikin asia voi auttaa ja antaa tukea omalle selviytymiselle. Etenkin kriittisessä tilanteessa voi olla vaikeaa pitää omia oikeuksia mielessä. Väkivallan uhan alla omat päätökset ja omat oikeudet unohtuvat helposti ja uhri saattaa alkaa toimia tilanteessa omien vanhojen totuttujen toimintamallien mukaan. Eräs haastateltava oli saanut lääkäristä nipun osoitteita mukaan.

Mulla oli nippu niitä papereita, että toiseen sä voit soittaa yöllä ja toiseen päivällä, että täältä saa tukea. Mä näytin, että nämä on mun tukijoukot nyt. Että mä en hyväksy sitä, että jos sä pikkusormella-kaan kosket muhun niin kyllä mä saan tukea. Että ei mun tarvii hyväksyä. Ja mä kuljin varmaan vielä senkin jälkeen, kun mä olin hänet ulos laittanut niin nämä laput laukussa. Eli mä sain niistäkin semmoista tukea itselleni, että hei, mä olen tehnyt päätöksen, että pidä nyt siitä kiinni. Se oli niin kuin konkreettista. (N3)

Nainen koki saavansa papereista tukea. Hän kuljetti niitä aina mukanaan, koska tunsi tällä tavalla olevansa turvassa. Tieto siitä, että hänellä on apu lähellä, auttoi häntä erotilanteessa ja vielä sen jälkeenkin.

Kaikki haastatellut tiesivät virallisen avun olemassaolosta. On kuitenkin tavallista, että väkivallan uhriksi joutunut nainen hakee avukseen epävirallista tukea. Naisiin kohdistunut väkivalta 2005 tutkimuksen (Piispa, Heiskanen ja Sirén) mukaan yli puolet vastaajista oli puhunut väkivallasta läheisen ystävänsä kanssa. Tutkimuksen mukaan virallisen tuen saaminen oli selvästi harvinaisempaa kuin epävirallisen tuen saaminen. Heidän tutkimuksessaan noin kaksi kolmasosaa ilmoitti, ettei ollut hakenut apua miltään viralliselta taholta parisuhdeväkivallan yhteydessä. Kuitenkin virallisen avun piiriin hakeutuminen on jonkun verran yleistynyt.

Parisuhdeväkivallasta puhutaan nykyään enemmän kuin ennen ja tämä saattaa vaikuttaa siihen, että kynnyks hakeutua tuen piiriin on madaltunut. Myös hoitoa ja tukea parisuhdeväkivallan uhreille on entistä enemmän tarjolla. (Piispa ym. 2005.) Usein fyysinen väkivalta, josta on näkyviä jälkiä, on mahdollista saada vähenemään jo sitä kautta, että joku perheen lähipiiriin kuuluva tulee siitä tietoiseksi ja selvästi tuomitsee väkivallan käytön ja lupaa olla käytettävissä tulevilla kiristyvissä uhkatilanteissa. (Ojuri 2001, 125).

Parisuhdeväkivallasta selviytyminen vaatii yleensä jotakin ulkopuolista apua ja väkivallan uhrin omaa psyykkistä työskentelyä. Apua voi hakea esimerkiksi turvakodista, mielenterveystoimistosta, kriisikeskuksesta, rikosuhripäivystyksestä, perheneuvolasta, psykiatrian poliklinikalta, perheasiainkeskuksesta, terveyskeskuksen psykologilta, tukiryhmistä tai lääkäriltä. (Perttu 1999,46.) Apua tarjoavat myös poliisi ja monet sosiaali- ja terveystalvet (Piispa ym. 2005).

Suomen vanhusten turvakotiyhdistys Suvanto ry:n neuvova puhelin, Naisten linjan päivystävä puhelin ja Tukinainen tarjoavat myös apua. Neuvoa ja tietoa on mahdollista saada myös Nettiturvakodista. Tutkimuksessamme haastatellut naiset olivat hakeneet apua poliisilta, lääkäriltä, psykologilta, terapeutilta ja turvakodista. Apua oli saatu myös Naisten linjan Päänavaus-ryhmästä ja Naiseudesta voimaa-ryhmästä. Väkivaltaa lähisuhteissaan kokeneista naisista vain noin viisi prosenttia päätyy turvakotiin (Ojuri 2001, 124).

Väkivallasta selviytymisen prosessi on ajallisesti pitkä. Se saattaa kestää jopa useita vuosia. Muutos tapahtuu hitaasti ja ratkaisut tapahtuvat vähitellen. Selviytyminen vaatii sitä, että naisella on aikaa rauhassa käsitellä kokemaansa väkivaltaa. Omien tunteiden, tarpeiden ja rajojen löytäminen on keskeistä. Väkivallasta selviytyminen on hyvin subjektiivinen kokemus, jota on vaikea määrittellä ulkopuolelta. Selviytymisen kannalta tärkeää on halu muutokseen, oman vastuun herääminen, omasta itsestään välittäminen sekä itsetunnon ja jämäkkyuden kasvaminen. Tärkeää on myös oman itsensä löytäminen äitinä ja naisena. (Ojuri 2001,189–190.)

Opiskelu oli mun henkireikä jonka avulla pääsin ojasta ylös ja takaisin elämään.(N1)

Nainen kertoi opiskelun antaneen hänelle mahdollisuuden kokea normaalia elämää. Positiivinen palaute koulussa ja muiden ihmisten hyväksyntä tukivat häntä väkivaltaisen suhteen aikana. Lisäksi äitinä oleminen oli hänen elämänsä tärkein asia ja se oli hänen mukaansa ainoa syy siihen, että hän on selviytynyt kaikesta.

Marita Husso kirjoittaa kirjassaan *Parisuhdeväkivalta*, että keskeistä väkivallasta selviämässä ja väkivaltaisesta suhteesta irrottautumisessa on liike lähtemisen ja jäämisen välillä. Irrottautuminen ja selviäminen edellyttävät hänen mukaansa kodin rajojen liikuttamista ja liuentamista, ja elämänpiirin laajentamista, sekä liikettä pois kotoa että liikkumista kodin ulkopuolella. (Husso 2003, 243.)

Hän kuvaa väkivaltaa kokeneita naisia yhtä aikaa sekä lähtemään pyrkiviksi että väkivallan paikalleen jähmettäviksi. He pyrkivät ulos kotoaan, suhteestaan ja pahoinpidelystä ruumiistaan ja samaan aikaan vetäytyvät kotiin ja jäävät paikoilleen. Koti merkitsee suojaavaa tilaa. Koti toimii kiinnipitävänä ympäristönä ja samoin toimivat väkivaltaiset miehet, jotka estävät lähtemästä ja liikkumasta, repivät ja puristavat ja vannovat ikuista rakkautta. Väkivaltaa kokeneet naiset ovat usein sekä lujasti kiinni pidettyjä että tiukasti kotiin kiinnittyneitä ja suuntautuneita. Siksi heidän syyllistämisenä kodeista lähtemättömyydellä on väkivaltaista. (Husso 2003, 244 – 245.)

8 HAASTATTELUJEN TEEMA-ANALYYSI

Haastattelukysymysten avulla haluttiin selvittää haastateltavien elämää ennen väkivaltaista parisuhdetta ja saada käsitys siitä, minkälainen lapsuuden perhe oli ollut. Oliko lapsuuden perheessä esiintynyt väkivaltaa ja jos oli, niin millaista se oli ollut. Kaksi haastateltavaa oli elänyt lapsuutensa enimmäkseen isovanhempien kanssa. Yhden haastateltavan kotona oli ollut selkeästi fyysistä väkivaltaa, isä oli potkinut äitiä. Yhdessä perheessä isä oli ollut itsetuhoinen alkoholisti ja yhden vanhemmat olivat jättäneet lapsen isovanhempien hoitoon. Eräällä haastateltavista oli ollut hyvin vaikea äitisuhde ja hän oli muuttanut tämän vuoksi pois kotoa jo 15-vuotiaana. Haastattelujen kautta voi nähdä lapsuudenkokemusten vaikuttavan oman identiteetin syntymiseen.

Et ehkä se on vaan semmonen mikä tähän mun tulevaan elämään siinä vaiheessa vaikutti niin se semmonen selänkäntö ja ehdottomuus ja julmuus. Tavallaan mä omaksuin et se on ihan normaalia tolleen käyttäytyä. Ja varmaan osittain jossain vaiheessa huomasin et itsessäänkin on ollut semmosia piirteitä. (N4)

Äiti muutti pois kun olin seitsemän ja isä kun olin yhdeksän. Oon joutunut aikuistumaan liian aikaisin. Mummi oli tuurijuoppo ja välillä kun se otti niin ukki hävis mökille. Jouduin sitte huolehtimaan itsestäni. Mulle on sanottu, että alakerrassakin on ollu väkivaltaa, mutta sitä mä en muista. Isä potki äitiä ja tuleviakin tyttöystäviä. (N5)

Oman naiseuden hyväksyminen on ollut tosi pitkä matka. Mummo on ollut tuurijuoppo ja äiti on saanut turpaansa niin jotenkin se, että naiset on heikkoja ja rumia, vieläkin huomaa jossain kaupassa, jos on esimerkiksi ostamassa tietokonetta niin kyllä mä etsin sen miesmyyjän sieltä. (N5)

Väkivaltaiseen suhteeseen oli ajauduttu huomaamatta. Yleensä suhteen alkuaika oli ollut onnellinen eikä merkkejä väkivallasta ollut. Ajan mittaan tunnesiteet olivat ehtineet muodostua vahvoiksi. Toisilla rakastetuksi tulemisen tarve oli ollut niin voimakas, että väkivaltaisen käyttäytymisen esiintyminen ei ollut aiheuttanut suhteen päättymistä. Lopullinen havahtuminen väkivaltaan saattoi kestää kauan, sillä vähitellen lisääntyvään väkivaltaan tottui.

Mut siitä on tullu vähä semmonen että sitä on etsiny elämässä semmosta jotain rakkautta, jotaki paikkaa jossa ihmiset ei vois niin huonosti tai jonkinlaista ratkaisua siihen semmoseen ja sitte oon siis törmänny noihin huumeisiin. (N5)

Aineiston perusteella kukaan naisista ei enää tuntenut olevansa syyllinen tapahtumien kulkuun. Kuitenkin suhteen aikana monet olivat ajatelleet oman käyttäytymisensä aiheuttavan väkivaltilanteet. Muutama haastateltava koki, että oli joissakin tilanteissa provosoinut väkivallan tekijää.

Se oli hyvin epätavallinen mun käsittääkseni se tilanne et mä en koskaan kuvitellut et se muuttuis muuksi. Tai hän ei tullut ruusu-puskan kanssa ja pyytäny anteeks ja en mä kokenut olevani syyllinen mut mä koin kyl provosoineeni tilannetta itteki ja pistin kyllä hanttiin pahimmillaan purin kädestä tai jotain. (N2)

Mä en ole koskaan syyttänyt itseäni siitä, että meillä on kotona lyöty. Niin kun mä näen omissa lapsissa, että jos mä riitelen mun miehen kanssa, niin tai on tosi vaikeeta, ne saattaa heti ottaa sen itteensä. (N5)

Oma väkivaltaisuus on vaikea asia kohdata. Jotkut haastateltavista olivat huomanneet myös omassa käytöksessä väkivaltaisia piirteitä joko puolisoa tai lapsia kohtaan.

Mä olin jossain vaiheessa siinä syksyllä niin väsynyt että mä oon nukahtanut sohvalle, kun lapsi kerrankin ollut terveenä. Mies tuli kotiin, hirveä ryminä ja kolina ja meteli siellä. Mä en tiä mitä niinku oikeesti on tapahtunu, siis mulla napsahti päässä pahasti. Mies oli keittiössä ja auko mulle turpaansa ja mä otin keittiöveitsen ja pidin sitä siinä sen kurkulla. Siinä vaiheessa mä havahduin kun lapsi rupes itkeen. Ja se veitsi tippu maahan ja mä lysähdin itte seinää vasten maahan itkemään ja mies lähti pois. Mä oikeesti säikähdin, mä tapan sen ja se pelko mullekin tuli kun kuulen lapsen itkua ja tajuan mitä mä oon tekemässä. Mulla ei ole mitään muistikuvaa siitä, et mitä se on. Mä olin oikeesti niin loppu. (N1)

Suhteessa selviytymisen keinot olivat myös hyvin erilaisia. Eräs nainen kertoi, että lapsi oli tärkein asia, että hän ei esimerkiksi sortunut itse huumeiden ja alkoholin käyttöön. Suhteessa oli myös pitkiä väkivallattomia jaksoja, jolloin suhde toimi hyvin eikä ongelmia juurikaan ollut. Lisäksi opiskelu ja töihin pääsy olivat

voimaa antavia. Niiden avulla sai ulospääsyn kotoa ja positiivista palautetta omasta toiminnastaan.

Kolme haastateltavista kertoi eteenpäin kokemastaan väkivallasta heti sen ilmettyä suhteessa. Eräs kertoi miehen äidille, työkavereille ja myös muille kavereilleen. Toisella oli hyvä tukiverkko, joka muodostui siskosta, veljestä ja serkusta. Hän ei mennyt toistuvien väkivaltatekojen jälkeen enää miehen asunnolle, vaan he tapasivat aina ulkona, paikoissa, joissa oli muitakin ihmisiä. Yhdellä naisista oli hyvin erikoinen tilanne, hän tunsu suurta kunnioitusta miestä ja hänen saavutuksiaan kohtaan. Hän antoi tavallaan oikeutuksen miehen käytökselle. Kun fyysinen väkivalta toistu ja paheni, hän alkoi puhua asiasta äidilleen ja hyvälle ystävälleen. Tätä kautta hän ymmärsi suhteen tilan ja lähti siitä pois.

Sitkeä työskentely suhteesta irtautumisen eteen tuottaa tulosta, mutta vaatii voimavaroja.

Kun miettii vuosia, niin hyvänen aika miten mä voin olla tässä tänään. Joskus tuli niinku tunne, että mä luovutan, mulla ei ole mitään syytä enää, mä en jaksa enää. Sitte tuli aina se, että mun elämän tärkein syy olla täällä on se, että mulla on lapsi ja mun pitää pitää siitä huolen. Ja se on oikeesti syy, miksi olen tässä tänään. Niin paljo helppoja, hyviä ratkaisuja; toiset rupee narkkaamaan, toiset vetää viinaa ja itsellä se ei auta se pako todellisuudesta. (N1)

Ratkaisevana tekijänä suhteesta irrottautumisessa eräällä haastatelluista oli raskaaksi tuleminen. Raskauden myötä hänelle syntyi ymmärrys siitä, minkälainen tulevaisuus hänellä ja lapsella olisi edessään, jos väkivalta jatkuisi. Omien rajojen tiedostaminen alkoi siitä, että osasi myös sanoa ei. Erään haastateltavan mukaan ratkaisevaa oli tajuta se mikä on elämässä tärkeää. Lapsen olemassaolo ja sen ymmärtäminen, että väkivaltaiset tapahtumat vaikuttavat lapsen kasvuun ja kehitykseen vaikuttivat lopullisen päätöksen syntymiseen.

Meidän koti oli semmonen narkkarien kokoontumispaikka. Asuttin alimmassa kerroksessa, kulmakämpässä, jossa oli maaparveke. Miehen kaverit tuli koputtelemaan parvekkeen oveen. Lapsi näki painajaisia, että meille tulee varkaita ikkunoista. Et kun näki, että lapsi reagoi, lapsi kärsii, mun täytyy tehdä jotain. (N1)

Halu myös siihen, että lapsi saa turvallisen elämän auttoi. Haastateltava on kokenut voivansa itse paremmin silloin, kun näkee lapsen voivan hyvin ja saavansa voimaa siitä. Äidin kuolema antoi voimaa eräälle haastateltavalle tehdä lopullisia ratkaisuja, vaikka tämän jälkeen hän sairastui syvään masennukseen. Lapsen olemassaolo ja vaikeudet lapsen kanssa vaikuttivat myös ratkaisevasti hänen päätökseensä irtautua suhteesta. Kahden lapsettoman haastatellun kohdalla ratkaisevana tekijänä päätökseen irrottautua väkivaltaisesta suhteesta oli poikkeuksellisen herättävä väkivalta. Toisella haastateltavalla väkivalta kohdistui hänen omaisuuteensa ja se oli ratkaisevana tekijänä suhteessa irrottautumisessa.

Haastateltavien äänessä oli kuultavissa, että menneisyys oli taaksejäänyttä elämää. Kokemuksista pystyttiin puhumaan avoimesti ja rauhallisesti. Haastattelutilanteissa sanat tulivat kuin tarpeesta jäsentää mennyttä ja antaa sille konkreettinen järjestys. Haastattelu liittyi osaksi mennyttä kokemusta ja muodosti siitä uudelleen jäsenneilyn todellisuuden.

9 NAISIIN KOHDISTUVAN VÄKIVALLAN EHKÄISY

Parisuhde- ja perheväkivalta ovat erittäin arka aihe uhrin kannalta. Puhumattomuuden muuri saattaa ylläpitää väkivallan jatkumista. Voidaan myös kysyä, miten arka aihe se on julkisia palveluja tuottavien viranomaisten tai vapaaehtoistyötä tekevien järjestöjen kannalta. Olisiko viranomaisilla edellytyksiä nähdä väkivallan merkit herkemmin ja tarvittaessa ottaa asia puheeksi rohkeammin? (Kääriäinen 2005.)

Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ihmisoikeuksien julistus ja ihmisoikeussopimus painottavat jokaisen oikeutta vapauteen ja turvallisuuteen ja kieltävät kidutuksen, epäinhimillisen ja halventavan kohtelun. Myös Suomi on sitoutunut noudattamaan tätä julistusta. Merkittävin kansainvälinen sopimus naisten ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta on YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva *CEDAW*-sopimus (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women), jonka YK:n yleiskokous hyväksyi vuonna 1979. Suomi on ratifioinut tämän naisten oikeuksien sopimuksen vuonna 1986. (Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma 2010.)

Euroopan neuvoston jäsenmaissa naisiin kohdistuvan väkivallan kitkemiseksi annetut suositukset eivät ole olleet riittäviä toimenpiteitä. Siksi ministerikomitea on päättänyt ryhtyä valmistelemaan naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaa koskevaa yleissopimusta. Euroopan neuvosto on perustanut neuvotteluja varten komitean (Committee on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence, CAHVIO). (Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma 2010.)

9.1 Väkivallan vähentämisen ohjelma

Suomen hallitus on laatinut naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelman. Uutta ohjelmaa koordinoi Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Hanke on valtakunnallinen naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma. Viisivuotinen ohjelma paneutuu väkivallan ehkäisyyn, uhrin tukeen ja rikoksentehtäjien

saattamiseen vastuuseen teoistaan. Se on valmisteltu yhteistyössä sisäasiainministeriön, oikeusministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön ja ulkoasiainministeriön kanssa. Kukin ministeriö laatii toimeenpanosuunnitelman. Vuosina 2010 – 2015 toteutettavan ohjelma perustuu aiemmissa hankkeissa esille tulleisiin kehittämisalueisiin. Hankkeen valmistelussa otetaan huomioon Suomea sitovat kansainväliset sopimukset ja velvoitteet. (Marttila 2010.)

Väkivallan vähentämisen ohjelman julkaisussa arvioidaan että, vain noin 10 prosenttia naisiin kohdistuvasta parisuhdeväkivallasta ilmoitetaan poliisille. Kuitenkin seksuaalinen väkivalta on yleistynyt ja 18–74 vuotiaista naisista joka viides oli vähintään kerran pakotettu tai yritetty pakottaa seksiin. Henkirikoksiin päätyvää parisuhdeväkivaltaa ei ole pystytty merkittävästi vähentämään. (Marttila 2010, 22–24.)

Uusi väkivallan vähentämisen ohjelma sisältää yhteensä 66 toimenpideehdotusta. Ohjelma koskee useita eri hallinnonaloja ja toimijoita, joista poliisi on vain yksi monista. Ohjelman tavoitteena on puuttua ennakoidusti väkivaltaan vaikuttamalla asenteisiin ja käyttäytymismalleihin. Tavoitteena on myös ehkäistä väkivallan uusiutumista ja parantaa seksuaalisen väkivallan uhrien asemaa ja heille tarjottavaa kriisiapua ja tukea. Tavoitteena on myös kehittää keinoja tunnistaa haavoittuvassa asemassa olevien naisten kokemaa väkivaltaa, sekä lisätä viranomaisten ja ammattilaisten tietoa ja osaamista väkivallan ehkäisystä ja uhrin auttamisesta. (Marttila 2010, 22–24.)

Sosiaalihuoltolainsäädäntöä uudistamalla halutaan parantaa uhrien asemaa. Velvoite järjestää väkivallan uhreille akuuttipalveluja, esimerkiksi turvakotipalvelua ja erityispalveluja sekä pitkäkestoista tukea kuten terapiaa, halutaan kirjata lakiin. Turvakodeille on tarkoitus laatia laatukriteerit. Suomessa on vain 21 turvakotia, mikä ei täytä annettuja suosituksia. (Marttila 2010, 22–24.)

Ohjelmassa painotetaan, että lähisuhde- ja perheväkivallasta sekä seksuaalisesta väkivallasta kysyminen on otettava rutiiniksi terveydenhuollon palveluissa. Erilaisia lomakkeita on kehitetty työvälineeksi väkivallan tunnistamiseen. Keski-Suomen sairaanhoitopiirissä on kehitetty väkivallan kyselylomake ja siihen kehi-

tetty systemaattinen toimintamalli lähisuhdeväkivallan aikuisuhrien tunnistamiseen, väkivallan puheeksi ottamiseen, uhrien hoidontarpeen arviointiin sekä jatkohoitoon ohjaamiseen (Violence Intervention in Specialist Health Care (VISH) – projekti). Myös Etelä-Suomen lääninhallituksen toimeenpanemassa toimintaohjelmassa on kehitetty pahoinpitely- ja kehokarttalomake PAKE, jonka avulla voidaan systematisoida fyysisten vammojen vuoksi terveyskeskuksiin ja sairaaloihin tulevien potilaiden haastattelua ja tutkimusta. Sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmään on luotu väkivaltatapauksen kartoituslomake, jonka avulla sosiaalihuollon työntekijät voivat kysyä asiakkailtaan heidän kokemastaan tai tekemästään väkivallasta ja kirjata tapaukset tietojärjestelmään. Tekninen valmius kartoitustietojen ottamiselle tietojärjestelmiin on tarkoitus luoda vuoden 2011 loppuun mennessä. Tätä mallia tulee levittää ja saada se pysyväksi osaksi sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmää sekä viedä se terveydenhuollon asiakastietojärjestelmään. (Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma 2010.)

9.2 Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäiseminen käytännössä

Valtioneuvoston vuonna 2004 vahvistaman sisäisen turvallisuuden ohjelman linjausten mukaan paikallisen turvallisuussuunnittelun tulee sisältää myös lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyosion. Tämä voi olla kunnallinen tai seutukunnallinen toimintaohjelma. Lääninhallituksen lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvan väkivallan ehkäisy 2004–2007 –hankkeen pienryhmä on rakentanut niin kutsutun optimimallin moniammatillisen lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyön edistämiseksi ja kunnallisen työn toimintaohjelman rakenteeksi. (Savola 2007.)

Tällä optimimallilla pyritään ehkäisemään lähisuhde- ja perheväkivaltaa ja vastaamaan esimerkiksi työntekijöiden tarpeeseen tunnistaa ja kohdata väkivaltaa sekä puuttua akuuttiin ja pitkittyneeseen väkivaltaongelmaan. Kunta on tilanteessa, jossa tarkastellaan kunnan nykytilaa, strategioita väkivaltaan puuttumiseksi ja sen vaikutusten hallitsemiseksi. Kunnissa tarkastellaan myös tarvetta asettaa moniammatillinen työryhmä käsittelemään väkivaltatapauksia, työnteki-

jöiden voimavaroja ja valmiuksia selvitä vastuustaan sekä valitun strategian vaikutuksia väkivaltatilanteeseen. (Savola 2007.)

Kunnassa tulisi ottaa lähisuhde- ja perheväkivalta-asiat vakavasti. Harvassa kunnassa löytyy erillisiä varoja perheväkivallan ennaltaehkäisemiseksi. Kun varoja ei löydy, on sillä pitkäkantoiset vaikutukset. Henkilökunnan kouluttamattomuus vastata kunnassa esiintyviin väkivaltatilanteisiin tekee työn raskaaksi ja saattaa pahimmillaan estää työntekijöitä näkemästä asiakaskunnassa ilmenevää todellista syytä muiden ongelmien takaa. Väärä hoito voi myös tulla kunnalle kalliiksi. (Savola 2007.)

Väkivallan ehkäisytyössä yhteistyö, verkostoituminen ja palvelujen saumattomuus on tärkeää. Optimimallissa esitetään kuntien tarvetta selvittää lähisuhde- ja perheväkivallan määrä kunnassa. Selvitettävä olisi myös kunnassa ongelmaan tarjolla olevat palvelut. Toimintasuunnitelman toteuttamiseksi kunnassa tulee asettaa mahdollisimman laaja moniammatillinen yhteistyöelin. Työryhmän tehtävänä on luoda toiminnan puitteet, yhteiset menettelytavat ja koulutus. Väkivallan ehkäisemiseksi kunnassa tulisi toimia yhdyshenkilö, jonka rooli on selkeästi määritelty. Näin voidaan kunnassa seurata toimintasuunnitelman vaikutusta ja samalla vastata kansallisiin ja myös kansainvälisiin velvoitteisiin toimia väkivaltaa vastaan. (Savola 2007.)

Väkivallan uusimisen riskiä on mahdollista arvioida. Suomessa on suunniteltu Englannin Cardiffissa kehitettyä Multi-Agency Risk Assessment Conference MARAC- menetelmän kokeilua. MARAC-mallin avulla väkivaltaan voidaan puuttua varhaisessa vaiheessa. Menetelmän avulla on onnistuttu vähentämään toistuvaa väkivaltaa. Cardiffissa on käytössä standardoitu kyselylomake, jonka pohjalta arviointi tehdään. Kysymykset koskevat perheen väkivaltahistoriaa ja laajemminkin perheen tilannetta. Vastauksia analysoimalla voidaan muodostaa melko yksinkertaisesti käsitys siitä, kuuluuko uhri riskiryhmään. (Brax 2.2.2010.)

Yksi kysymyksistä on, tuntee ko uhri olevansa eristyksissä perheestä tai ystäväistä, yrittääkö väkivallan tekijä esimerkiksi estää uhria tapaamasta ystäviä, perhettä, tai vaikkapa lääkäriä tai muita viranomaisia? Eristäminen on yksi riskitekijä, joka voi kertoa tilanteesta. Riskikartoituksen perusteella uhri voidaan tarvit-

taessa ohjata moniammatilliseen työryhmään. Cardiffissa riskin arviointi tapahtui säännöllisesti kokoontuvissa moniammatillisissa työryhmissä. Kokouksissa keskustellaan uhrin tilanteesta ja laaditaan suunnitelma hänen tilanteensa parantamiseksi. Tätä kokeilua toteutetaan tällä hetkellä Helsingissä, kokeilusta tehdään tutkimus. (Brax 2.2.2010.)

Lisäksi selvitetään muun muassa lähestymiskiellon toimivuutta. Valtakunnallisesti koordinoituja yhteistyömalleja kehitetään väkivaltakierteen katkaisemiseksi. Tavoitteena on, että väkivalta pystyttäisiin tunnistamaan peruspalveluissa ja uhri voitaisiin ohjata sitä kautta erityispalveluiden piiriin. Alueellisia väkivallan ehkäisytyöhön erikoistuneita osaamis- ja palveluyksiköjä esitetään perustettavaksi. Lähisuhde- ja perheväkivaltatyön koordinoitua halutaan parantaa kuntatasolla. (Marttila 2010.)

10 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Kaikkien haastateltavien lapsuus oli ollut hyvin erilainen, kukaan ei ollut elänyt lapsuuttaan perinteisessä kahden aikuisen ydinperheessä. Kaksi kertoi saaneensa lapsena piiskaa muutaman kerran, mutta he eivät kokeneet sen olleen väkivaltaa tai että se olisi aiheuttanut heille traumaa. Neljällä haastateltavalla oli tapahtunut jokin merkittävä elämänmuutos, kun he olivat olleet noin 20-vuotiaita. Kahdella oli alkanut seurustelu väkivaltaisen miehen kanssa, yksi oli muuttanut pois kotoa ja yhden vanhemmat olivat eronneet. Vain yksi haastateltava mainitsi saaneensa rakkautta lapsena. Kaikkien lapsuus oli ollut jollakin tavalla traumaattinen, jos niitä verrataan käsitykseen normaalista ja tasapainoisesta perhe-elämästä. Yksi haastateltavista mainitsi itse, että uskoo lapsuuden kodin olosuhteiden vaikuttaneen siihen, että on itse ajautunut väkivaltaiseen suhteeseen.

Haastateltavien lapsuuden kokemusten perusteella voidaan todeta, että väkivaltaiseen suhteeseen voi ajautua hyvin monenlaisista perheistä. Ratkaisevaa ei ole se, onko omassa lapsuudenkodissa ollut väkivaltaa. Toisaalta voisi kuitenkin todeta, että lapsuudessa koetut hylkäämiset ja epänormaalien perhesuhteiden kuviot eivät anna käsitystä siitä, minkälaista on normaali, toisia kunnioitava ja rakastava parisuhde. Tämän vuoksi väkivaltainen parisuhde saattaa kestää vuosia. Naisella menee kauan aikaa, ennen kuin hän tajuaa, että suhde ei ole normaali.

Väkivaltaan herättiin joko vähitellen tai äkillisesti jonkun konkreettisen tapahtuman seurauksena. Väkivallasta irtautuminen oli ollut kaikilla vaikeaa, toisille jopa vaarallista. Uhriin kohdistuneet tappouhkaukset ja muu uhkaava käytös olivat vaikeuttaneet suhteesta irtautumista. Väkivallan uhka lamautti ja esti toimimasta. Lisäksi pelko ja pettymys aiheuttivat surua menetetyistä unelmista ja onnellisesta parisuhteesta.

Kaikki haastateltavat puhuivat haastattelutilanteessa avoimesti elämästään. Heidän puhuessaan tilanteesta välittyi aito helpotus selviytymisestä. Kertomuk-

set olivat enemmän selviytymis- kuin uhrikertomuksia ja niissä tuli esille voimaantumisen kokemus. Muutama haastateltava pohti mahdollisuutta ajautua uudelleen väkivaltaiseen suhteeseen. He eivät kuitenkaan pitäneet sitä todennäköisenä, koska olivat oppineet havaitsemaan varoittavia merkkejä mahdollisessa kumppanissa.

Kertomuksissa näkyi myös ajallinen etäisyys tapahtumiin. Kaikki haastattelemamme naiset olivat haastatteluhetkellä päässeet hyvin yli väkivaltaisesta parisuhteesta. Toisilla oli kulunut enemmän aikaan suhteen päättymisestä kuin toisilla. Kaikilla oli kuitenkin havaittavissa vahva suuntautuminen tulevaisuuteen ja uuteen elämään.

Oma selviytymisen prosessi oli käyty läpi ja monet tunteet, kuten viha, häpeä ja syyllisyys olivat jo hellittäneet. Haastattelutilanteissa ei esiintynyt enää vahvoja tunteita. Kaikki haastateltavat olivat iloisia ja kiitollisia siitä, että olivat selviytyneet kokemuksistaan ilman suurempia fyysisiä vammoja ja että tulevaisuus vaikutti valoisalta. Kaikki omien tarinoidensa kertojat olivat selviytyneet väkivaltaisesta suhteesta voittajina. Heillä oli tarve saada jakaa oma kokemuksensa osallistumalla tähän tutkimukseen. Haastateltavilla ei ollut enää syytä vaieta väkivaltaista, vaikenemisen muuri oli murtunut oman selviytymisprosessin kautta.

Vain yksi haastateltavista ei ollut jakanut tarinaansa koskaan aiemmin kenenkään kanssa. Hän oli tavattoman onnellinen siitä, että sai kertoa kaiken kokemansa ja jakaa sen meidän kanssamme. Oman tarinansa kerrottuaan hän tunsii olevansa vielä entistäkin vahvempi.

Tutkimuksemme tuloksena voidaan sanoa, että väkivaltaisesta parisuhteesta on mahdollista selviytyä ilman viranomaisapua. Ymmärrys suhteen vaarallisuudesta vaatii kuitenkin aina jonkin konkreettisen tapahtuman, joka on aiempaan väkivaltaan verrattuna pahempi tai voimakkaampi. Itse selviytymisprosessissa hyvin monelle tärkein elementti oli puhuminen, omien kokemusten jakaminen ja ääneen pohtiminen.

11 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen on ollut mielenkiintoinen prosessi. Ennen haastatteluja ajattelimme kaikkien tarinoiden olevan hyvin pitkälle samankaltaisia. Tosiasiasa ne olivat kaikki täysin erilaisia. Haastattelujen kautta saimme selkeän kuvan siitä, miten moninaista väkivalta voi olla ja mitä kaikkia tunteita, ajatuksia ja pohdintoja eläminen väkivaltaisessa suhteessa aiheuttaa. Oli myös hämmästyttävää huomata, miten avoimesti omista henkilökohtaisista kokemuksista haluttiin kertoa.

Useimmat haastattelut olivat hyvin intensiivisiä ja pitkäkestoisia. Onneksi haastatteluajankohdat ajoittuivat niin, että haastattelujen välissä oli aina vähintään viikon tauko. Purimme jokaisen haastattelun jälkeen tuntojamme, ennen kuin lähdimme pois omille tahoillemme. Tällä tavalla saimme käsiteltyä heti haastattelujen nostattamat ajatukset ja tunteet. Samalla saimme pohtia haastattelun merkitystä oman oppimisen sekä opinnäytetyön tekemisen kannalta.

Naisen asema on kautta aikojen ollut huonompi kuin miesten. Nainen on jossain vaiheessa jopa luokiteltu miehen omaisuudeksi, jota on oikeus kurittaa. Tähän päivään tultaessa naiseus on edelleen esineellistetty etenkin mediassa ja julkisuudessa. Yhä edelleen monet ulkopuoliset tahot määrittelevät naiseutta. Naisen työntekoon ja kehoon liittyviä päätöksiä tehdään sekä poliittisissa että uskonnollisissa instituutioissa, esimerkiksi abortin tekeminen joissakin maissa on laitonta.

Huolimatta siitä, että tasa-arvosta puhutaan paljon, on naisen asema muuttunut vain vähän vuosien saatossa. Yhä edelleen nainen on miestä heikommassa asemassa yhteiskunnassa ja siksi usein hyvin riippuvainen miehestä. Naisen heikompi asema yhteiskunnassa on rakenteellista ja tämä vaikuttaa myös naisen asemaan parisuhteessa. Väkivaltaisesta parisuhteesta lähteminen on vaikeaa, koska usein eron jälkeen naista odottaa uuden elämän aloittaminen täysin tyhjästä. Pahimmassa tapauksessa ei ole asuntoa eikä toimeentuloa ja edessä saattaa olla vaikea taloudellinen ahdinko yksinhuoltajana.

Naisiin kohdistuva väkivalta halutaan nähdä enemmän yksilön kuin yhteiskunnan ongelmana. Puhuttaessa siitä, miksi nainen ei lähde väkivaltaisesta suhteesta, halutaan jättää vastuu väkivallasta naiselle. Väkivaltaisesta suhteesta irtautuminen on yksilön ratkaisu, mutta samalla se on myös kannanotto yhteiskunnallista vääryyttä vastaan. Uhrille on kaiken kokemansa jälkeen raskas taakka lähteä vaatimaan oikeuksia, joiden pitäisi kuitenkin olla kaikille, sekä miehille että naisille, yhtäläisiä.

Tehtyjen tutkimusten perusteella tiedetään, kuinka paljon parisuhdeväkivaltaa Suomessa esiintyy. Olisi kuitenkin mielenkiintoista ja tärkeää tietää, kuinka moni joutuu selviytymään väkivallasta yksin. Turvakotien olemassaolo on tärkeää. Sieltä saa tietoa ja konkreettista apua silloin, kun tilanne kotona on kriisiytynyt. Turvakotipaikkoja on kuitenkin aivan liian vähän ja usein etusijalla ovat naiset, joilla on lapsia. Paikkoja tulisi olla paljon enemmän ja kaikilla tulisi olla yhtäläinen oikeus päästä palvelujen piiriin.

Apua tarvitsee myös väkivallan tekijä. Vain molempia osapuolia auttamalla voidaan mahdollistaa väkivaltatekojen väheneminen lähi- ja parisuhteissa. Huomioitavaa on myös se, että yhä enemmän on suhteita, joissa väkivallantekijä on nainen ja uhrina mies. Tämä edellyttää uusien työmenetelmien kehittämistä sekä henkilökunnan kouluttamista uusien ja muuttuvien tilanteiden ja olosuhteiden varalle.

Yhteiskunnan tulisi tarjota apua myös ennaltaehkäisevästi avopalveluiden piiristä, ennen kuin tilanne kriisiytyy ja muuttuu liian vakavaksi. Yleensä avuntarve konkretisoituu vasta silloin, kun väkivalta aiheuttaa uhrille fyysisiä vammoja. Hoitohenkilökunnan ammattitaito on tärkeää, kun uhri tulee hakemaan hoitoa saamiinsa vammoihin. Varhainen puuttuminen ja puheeksi ottaminen ovat toimivia keinoja kaikessa auttamistyössä, sekä sosiaali- että terveyspalveluissa.

Suurin osa väkivallasta on henkistä väkivaltaa ja uhkailua, joka aiheuttaa henkistä kärsimystä. Tietämättömyys omista oikeuksista on usein syynä suhteessa

pysymiseen. Tämä on yleistä etenkin niissä suhteissa, joissa toinen osapuoli on kotoisin toisesta maasta ja kulttuurista. Tiedottaminen tasa-arvosta sekä naisten ja miesten oikeuksista esimerkiksi peruspalveluiden yhteydessä voisi olla tehokas keino saada tietoa mahdollisimman monille. Myös matalan kynnyksen avopalvelujen tarjonta lähisuuhdeväkivaltaa kokeneille tulisi saada tarvetta vastaavalle tasolle. Toimivien avopalveluiden avulla voitaisiin auttaa väkivaltaisessa suhteessa eläviä tiedostamaan eri väkivallan ilmenemismuotoja ja omia oikeuksia. Tätä kautta heitä voitaisiin myös tukea erilaisissa omaa ja lasten elämää koskevissa päätöksissä.

Todennäköisesti yksin selviytymään jäänyt väkivallan uhri joutuu kamppailemaan ongelmiansa kanssa paljon kauemmin kuin sellainen, joka on saanut apua joltain ulkopuoliselta taholta. Uhria auttaa parhaiten mahdollisimman varhaisessa vaiheessa saatu apu ja tuki. Näin hänellä on paremmat mahdollisuudet rakentaa uutta elämää sekä selviytyä vähäisemmin vaurioin.

Sosiaali- ja terveydenhuoltoalan henkilöstöllä pitäisi olla paremmat valmiudet puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa perheissä tapahtuvaan väkivaltaan. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuoltoalan koulutuksissa pitäisi olla kaikilla opetusta väkivaltatyöstä, sen tunnistamisesta ja kohtaamisesta. Meidän omat valmiutemme tulevana sosionomeina ovat parantuneet sen vuoksi, että olemme perehtyneet aiheeseen paremmin opinnäytetyöprosessin aikana. Lisäksi olemme suorittaneet työharjoitteluja väkivaltatyötä tekevissä yksiköissä.

Tutkimuksen aikana nousi kysymys, kuinka paljon on olemassa naisia, jotka pyrkivät tälläkin hetkellä selviytymään väkivaltaisessa parisuhteessa yksin. Millä keinoin näille naisille olisi mahdollista saada apua ja tukea niin, että väkivaltainen suhde ei kestäisi vuosikausia? Molempien osapuolien, sekä väkivallantekijän että uhrin, auttaminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa mahdollistaisi väkivallan kierteen katkeamisen.

12 LÄHTEET

- Aamulehti artikkeli: Uusi laki: Tuhansille kotiväkivallan uhreille oikeutta 3.6.2010. Viitattu 31.7.2010. <http://www.aamulehti.fi/uutiset/kotimaa/uusi-laki-tuhansille-kotivakivallan-uhreille-oikeutta/180633>).
- Aromaa, Vuokko 1994. Tyttöikä – tuulenpyörre ja tosipaikka. Teoksessa Kari Immonen (toim.) Naisen elämä. Mistä on pienet tytöt tehty, mistä tyttöjen äidit. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava, 91–203.
- Auvinen, Anja 1996. Elämän vyyhdessä. Naisten selviytymiskeinojen kehittäminen –projektin loppuraportti. Helsinki: A-klinikkasäätiö ja Ensi- ja turvakotien liitto.
- Brax Tuija & Järvinen Heli 7.10.2010 Tuija Brax ja Vihreät naiset: Lähisuhdeväkivalta yleisen syytteen alaiseksi. Viitattu 29.10.2010. <http://www.vihreatnaiset.fi/2010/10/07/tuija-brax-ja-vihreat-naiset-lahisuhdevakivalta-yleisen-syytteen-alaiseksi/>
- Brax Tuija 1.10.2010 puhe Suomen sovittelun tuki juhlaseminaarissa. Viitattu 31.7.2010. <http://www.mynewsdesk.com/fi/view/pressrelease/oikeusministeri-tuija-brax-suomen-sovittelun-tuki-ry-n-juhlaseminaarissa-1-10-2010-488946>.
- Brax Tuija 2.2.2010 puhe. Viitattu 31.7.2010. <http://www.om.fi/Etusivu/Ajankohtaista/Ministerinpuheita/Puhearasto/Puheet2010Brax/1247668572068>.
- Brax Tuija, puhe. Viitattu 18.10.2010. http://www.tuijabrax.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=182%3Aoikeusministeri-tuija-brax-suomen-sovittelun-tuki-ryn-juhlaseminaarissa&Itemid=7.

- Eduskunta i.a. Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslain muuttamisesta. Viitattu 18.10.2010. <http://217.71.145.20/TRIPviewer/show.asp? tunnistete=HE+78/2010&base=erhe&palvelin=www.eduskunta.fi&f=WORD>)
- Ellonen, Noora & Korhonen, Kaija 2007. Maahanmuuttajanaiset väkivallan kohteena Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja, D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto, 163–189.
- Ensi- ja turvakotien liitto ry i.a. Viitattu 20.11.2010. <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/>.
- Finlex i.a. Viitattu 18.10.2010. <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100078>
- Flinck Aune & Iivari Juhani 2004. Lähisuhdeväkivalta sovittelussa Tutkimus- ja kehittämishankkeen realistinen arviointi 5/2004 © Stakes 2004 Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Forsberg, Tuija & Kepanen, Kaisa. Pro Gradu tutkimus perheväkivallasta irrottautumisesta ja selviytymisestä. Viitattu 19.10.2010. <http://www.itala-suomen.perheterapiayhdistys.fi/index.php?page=161>
- Hirsijärvi, Sirkka & Hurme, Helena 1993. Teemahaastattelu. 6. painos Helsinki: Yliopistopaino
- Hirsijärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö Helsinki: Yliopistopaino
- Huhtalo, Pekka; Kuhanen, Jarkko & Pyykkö, Eero 2003. Kotona turvassa. Katkaise väkivallan kierre. Helsinki: SMS-Tuotanto Oy.
- Husso, Marita 2003. Parisuhdeväkivalta Lyötyjen aika ja tila. Tampere: Vastapaino

- Hyvärinen, Matti & Löyttyniemi, Varpu. Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula (toim.) 2005. Haastattelututkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 195 – 196
- Immonen, Kari 1994. Naisen elämä – määrätty ja määritelty. Teoksessa Kari Immonen (toim.) Naisen elämä. Mistä on pienet tytöt tehty, mistä tyttöjen äidit. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava, 7-15.
- Johnson, M. P. & Ferraro, K. J. 2000. Research on Domestic Violence in the 1990s: Making Distinctions. *Journal of Marriage and the Family* 62, 948–963. STM i.a. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma. Viitattu 20.2.2011. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=1087414&name=DLFE-12304.pdf
- Jokinen, Eeva (toim.) 1997. Ruumiin siteet. Tekstejä eroista, järjestyksistä ja sukupuolesta. Tampere: Vastapaino.
- Kaukonen, Martta (toim.); Raijas, Riitta; Silver, Riitta & Valkama, Kristiina. Seksuvaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö. *Selviytymiskertomuksia 2003* Juva: WS Bookwell Oy.
- Keskinen, Suvi 2005. Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuolivalta ja kielelliset käytännöt. Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Akateeminen väitöskirja.
- Kohler Riessman, Catherine 2008. *Narrative Methods for the Human Sciences*. CA, USA: SAGE Publications
- Koko perhe kierteessä. Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi 2007. Sosiaali- ja terveysministeriö. *Selvityksiä 2007:27*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Korppi-Tommola, Aura 2001. Tahdolla ja tunteella tasa-arvoa. Naisjärjestöjen keskusliitto 1911–2001. Jyväskylä: Naisjärjestöjen keskusliitto.
- Kuula, Arja 2006. *Tutkimusetiikka*. Jyväskylä: Vastapaino.

- Kyllönen-Saarnio Eija & Nurmi, Reet 2005. Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta :Opas sosiaali- ja terveysalan auttamistyöhön. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:15. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö
- Kääriäinen, *Juha. VI Väkivalta ja apuun turvautuminen*. Teoksessa Minna Piispa, Markku Heiskanen, Juha Kääriäinen & Reino Sirén Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Viitattu 16.2.2011. http://www.optula.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURLapptype=BlobServer&SSURLcontainer=Default&SSURLsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;filename=q5rw57n067snx2_1.pdf&SSURLsscontext=SatelliteServer&blobwhere=1273671912215&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf
- Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1986/609, 8.8.1986. Viitattu 6.3.2011. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>
- Lehtonen, Anja & Perttu, Sirkka 1999. Naisiin kohdistuva väkivalta. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Lundgren, Eva; Heimer, Gun; Westerstrand, Jenny & Kalliokoski, Anne-Marie 2001. Slagen dam: Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfattningsundersökning. Uppsala universitet. Umaja: Brottsoffermyndigheten.
- Lähteenmäki, Maria 1999. Vastuu kasvattaa itsenäisyyttä. Naisliike Suomea rakentamassa. Teoksessa Suomalainen nainen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava, 39–54.
- MacKinnon, Catherine 1989. *Towards a Feminist Theory of the State*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press. Teoksessa Eeva Jokinen (toim.) 1997. Ruumiin siteet. Tekstejä eroista, järjestyksistä ja sukupuolesta Tampere: Vastapaino.

- Marttila, Sirpa 2010. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma on käynnistynyt. Rikosuhripäivystyksen RIKU – lehti 2/2010, 22–24.
- Mustakallio, Sinikka 1988. Naisten itsenäisyushistoriaa Suomessa. Kansan Siivistystyön Liitto.
- Mäkelä, Nadja & Puhakainen-Mattila, Rosa 2008. Friidu. Tyttöjen ja naisten ihmisoikeudet. Opetusmateriaali tyttöjen ja naisten oikeuksista Suomessa ja maailmalla. Helsinki:Suomen YK-liitto.
- Naisasialiitto Unioni verkkosivut. Viitattu 7.10.2010. <http://www.naisunioni.fi/uutiset.php?aid=13973&k=13975>
- Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma 2010. Viitattu 20.2.2011. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=1087414&name=DLFE-12304.pdf
- Niemi-Kiesiläinen, Johanna 2004. Rikosprosessi ja parisuhdeväkivalta Juva: WSOY.
- Nyqvist, Leo 2001. Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Prosessinarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 28. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto
- Näre, Päivi & Mattila, Päivi 2001. Yhdessä väkivaltaa vastaan: naisiin kohdistuvan väkivallan poistaminen kehitysyhteistyössä. Helsinki: Ulkoasiainministeriö.
- Näre, Sari 2004. Kokonainen nainen. Helsinki: Kirjapaja Oy
- Ojuri, Auli 2000. Naisiin kohdistuva väkivalta Suomessa. Teoksessa Paula Alkio (toim.) Naisiin kohdistuva väkivalta: Eduskunnan väestö- ja kehitystyöryhmän ja väestöliiton järjestämä seminaari 11.5.2000. Helsinki: Väestöliitto, 23–30.

- Ojuri, Auli 2001. Hukasta kukkaan. Naisen tie väkivallasta selviytymiseen. Helsinki: Nykypaino.
- Ojuri, Auli 2004. Väkivalta naisen elämän varjona – tutkimus parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten elämäkulusta ja selviytymisestä. Lapin yliopisto. Rovaniemi. Akateeminen väitöskirja.
- Ojuri, Auli 2006. Parisuhdeväkivalta ja turvakotien naistyö. Teoksessa Perhe- ja lähisuhdeväkivalta, auttamisen käytäntöjä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry, 16-39.
- Pehkonen, Pirjo 2003. Naisen puolesta, ei miestä vastaan. Suomalainen naisliike väkivaltaa vastustamassa. Sosiologian raportteja. Joensuun yliopisto, sosiologian laitos.
- Pekingin julistus ja toimintaohjelma 1995. Viitattu 6.3.2011. <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=73330>
- Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä 2006. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.
- Perttu, Sirkka; Mononen-Mikkilä, Päivi; Rauhala, Riikka & Särkkälä Päivi 1999. Päänavaus selviytymiseen. Väkivaltaa kokeneiden naisten käsikirja. Jyväskylä: Gummerus.
- Piispa, Minna; Heiskanen, Markku; Kääriäinen, Juha & Sirén, Reino. Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Viitattu 19.12.2010. <http://www.optula.om.fi/37928.htm>OPTL:n julkaisuja 225 –
- Poliisi i.a. Viitattu 10.2.2011. <http://poliisi.fi/poliisi%5Chome.nsf/pages/9BE0EDB148FCC343C2256FBF003DE031?opendocument>
- Pylkkänen, Anu 1999. Suomalainen tasa-arvo. Agraarinen perintö ja valtioon kiinnittynyt yksityisyys. Teoksessa Suomalainen nainen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava, 24–38.

Salmi, Venla; Lehti, Martti; Sirén, Reino; Kivivuori, Janne & Aaltonen, Mikko 2009. Perheväkivalta Suomessa 12/2009. Viitattu 3.4.2011 http://www.optula.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURLapptype=BlobServer&SSURLcontainer=Default&SSURLsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline; filename=12_09_perheväkivalta_suomessa.pdf&SSURLsscontext=Satellite Server&blobwhere=1243792940222 &blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf

Savola, Tiina 2007. Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus, Etelä-Suomen lääninhallitus Lähisuhte- ja perheväkivallan ehkäisy 2004–2007 –hanke. Päätöksellä väkivaltaa vastaan: Etelä-Suomen läänin Lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvan väkivallan ehkäisy 2004–2007 –hankkeen loppuraportti. Viitattu 29.1.2011. <http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/turva/home.nsf/Pages/45076D6194061DE0C22574B9002F3424>

Terve Suomi i.a. Piispa, Minna. Suurin osa parisuhdeväkivallan uhreista on naisia. Viitattu 7.2.2011. <http://www.tervesuomi.fi/fi/julkaisu/13275>

Yhdenvertaisuuslaki 2004/21, 20.1.2004. Viitattu 6.3.2011. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021>

LIITE 1: Haastattelurunko

1. Ikä, ammatti, perhetausta

2. Minkälainen lapsuudenkoti on ollut, onko ollut väkivaltaa (millaista, kenen toimesta)? Jos on, minkälaisia vaikutuksia lapsuuteen ja nuoruuteen?

3. Missä vaiheessa elämää olet kokenut väkivaltaisen parisuhteen? Voisitko kertoa siitä enemmän?

- Kesto parisuhteen/väkivallan
- Minkälaista väkivaltaa olet kokenut ja kenen taholta?
- Onko itse käyttänyt väkivaltaa puolisoa tai lapsia kohtaan?
- Mitä ajattelet syiksi, että suhde ajautui väkivallan ilmenemiseen
- Selviytymiskeinot (puhuiko asiasta läheisille/viranomaisille ja millaista suhtautuminen oli, hakeutuiko avun piiriin, esim. turvakotiin)
- Miten pääsi irti suhteesta, minkälaista apua hait ja sait, oliko apu oikeanlaista, auttoiko se, minkälaista avun olisi pitänyt olla
- Haitko lähestymiskieltoa (kokemukset siitä), onko ollut sovittelussa (kokemukset)

4. Miten elämä on sujunut suhteesta irtautumisen jälkeen?

LIITE 2: Vaitiolositoumus

Olemme Tarja Puumalainen ja Nina Perälä, sosionomiopiskelijoita Järvenpään Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Opinnäytetyötämme varten teemme tutkimushaastatteluja tarkoituksena tutkia väkivaltaa kokeneiden naisten kokemuksia. Tutkimuksemme tarkoituksena on saada uutta tietoa aiheesta. Tutkimusjulkaisussa esitetään otteita haastateltavien puheesta, mutta heidän nimiään ei mainita.

Lupaamme olla raportoimatta millään tavalla tutkimusaineistossa ilmeneviä yksittäisiä ihmisiä koskevia tietoja kenellekään tutkimushankkeen ulkopuoliselle ihmiselle. Raportoinniksi ymmärrämme kaiken viestinnän, virallisen ja epävirallisen, suullisen, sähköisen ja kirjallisen.

Emme käytä tutkimusaineistosta ilmeneviä tutkittavien, heidän läheistensä tai muiden yksittäisten henkilöiden tietoja heidän vahingokseen, halventamiseksi tai loukkaamiseksi.

Lupaamme olla luovuttamatta ja kopioimatta tutkimusaineistoa tai sen osia kenellekään ulkopuoliselle.

Lupaamme hävittää tutkimuskäytössämme olevan aineiston ja sen kopiot välittömästi, kun tutkimuksen tulosten oikeellisuus on tarkastettu ja tutkimus on päättynyt.

Aika ja paikka _____

Tarja Puumalainen

Nina Perälä